

SPODBUJANJE IZOBRAŽEVANJA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Skupno evropsko benchmark poročilo

Št. projekta: 2016-1-LV01-KA204-022712

Promoting
Third Age
Education

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

POVZETEK

Raziskave "benchmark" uporabljamo za merjenje kvalitete posameznih politik in praks, pri čemer primerjamo merjenje kvalitete v eni državi s kvaliteto tovrstnega izobraževanja v drugih državah. Cilj te raziskave je določiti (1) kakšne vrste izboljšav so potrebne in kje, (2) analizirati kako druge države dosegajo visoko kvaliteto in (3) uporabiti informacije za izboljšanje v našem primeru izobraževanja starejših v posameznih državah.

Ta raziskava je skupna evropska raziskava, ki temelji na poročilih posameznih držav in sicer Latvije, Litve, Španije in Slovenije. Za raziskavo smo uporabili skupno matrico. Zbirali smo podatke glede na to matrico. Raziskava je zbirka demografskih podatkov v povezavi s starostjo, starejšimi, pričakovano življenjsko dobo in srednjo starostjo v izbranih državah, pa tudi v povezavi s stopnjo zaposlenosti starejših, organizacijami, ki se ukvarjajo z izobraževanjem starejših itd.

Raziskava temelji tudi na preučevanju pravnega okvira izobraževanja starejših. Preučuje proces izobraževanja starejših kot ga vidijo starejši študenti in njihovi mentorji.

Ključne besede: starost, starejši, izobraževanje starejših, izobraževalni process, metode

Kazalo

Uvod.....	3
Demografski podatki in pravno ozadje	5
Latvija.....	5
Španija.....	8
Litva.....	10
Slovenia.....	14
Značilnosti izobraževanja starejših	17
Latvija.....	18
Španija.....	20
Litva.....	23
Slovenija.....	27
Analiza intervjujev z mentorji	32
Latvija.....	33
Španija.....	34
Litva.....	35
Slovenija.....	38
Analiza anketiranja študentov	44
Pomen študije	44
Raziskovalno vprašanje	44
Namen študije.....	44
Raziskovalna vprašanja	45
Skupni rezultati ankete	46
Zaključek	48
Literatura in viri.....	53
ANEKSI.....	56
Aneks št. 1.....	56
Aneks št. 2.....	58

Uvod

Demografski podatki v povezavi s starostjo in okoliščinami, v katerih se starost odvija, nam pomagajo razumeti položaj starejših v družbi, pa tudi načrtati in izvesti programe izobraževanja starejših. Izobraževanje starejših nikakor ni le prenašanje je tudi nastajanje novega znanja, ki ga ustvarjajo starejši študenti skupaj s svojimi mentorji. Pri tem gre za razumevanje starejših,boljšanje njihovega družbenega položaja, gre za njihove dejavnosti, vrstniške odnose, pa tudi za odnos starejših do drugih generacij. Prav tako gre za možnost starejših, da sodelujejo v družbenem življenju in sprejemajo odločitve ter zato, da so v življenje družbe vključeni. Gre za nasprotovanje družbeni podrejenosti starejših, ki je posledica družbene nepravilnosti. Starejši naj bodo priznani in vidni v javni sferi! Izobraževanje starejših se postavlja po robu tudi diskriminaciji po starosti in boljša zavedanje o vprašanih starejših ljudi. Samo zase je dejavno staranje in dejavno staranje podpira. Nenezadnje izobraževanje starejših ni zgolj izobraževanje, saj ima tudi številne in daljnosežne druge cilje.

V Evropi je že več kot tri desetletja izobraževanje starejših del vseživljenjskega izobraževanja tj. učenja od zibelke do groba. Brez izobraževanja starejših vseživljenjskega izobraževanja ni, tako kot ni kontinuitete kulture (starejši so tolmači kulture).

Izobraževanje starejših se nanaša na 20-30 let in več življenja. V tem času starejših ni moč pustiti brez socialnih vlog in brez življenjskih vsebin, ki morajo biti tudi družbeno podprte.

V družbi, ki se stara in se hitro spreminja, nobena država ne more sebi dovoliti, da pusti na robu socialnega razvoja četrtino svojega prebivalstva. Starejši morajo ne le ohraniti, razvijati in uporabljati svoje zmožnosti, ostati morajo tudi povezani z drugimi generacijami in sicer tako, da opravljajo plačano delo, da delujejo kot prostovoljci in da sodelujejo v sprejemanju odločitev. Poleg tega morajo starejši imeti enak dostop kot druge generacije do družbenih virov kot so stanovanje, transport, delo, zdravje, kultura in izobraževanje.

Četudi dostop do izobraževanja ne bo nikoli enak za vse, saj so kulturne in ekonomske okoliščine v državah članicah EU različne, pa moramo, na temelju

solidarnosti in vključevanja v družbo in ob upoštevanju pravic in potreb različnih družbenih skupin, spodbujati izobraževanje starejših. Ne glede na starost, kulturo in izobrazbo mladih in starejših, naj bi izobraževanje popeljalo v dostojno življenje in naj bi zagotavljalo neodvisnost pa tudi sodelovanje v družbenem in kulturnem življenju. (Deklaracija o temeljnih pravicah, člen 25).

Razumevanje raznolikosti starejših študentov, opolnomočenje starejših študentov za to, da se integrirajo ali znova integrirajo v družbo ob pomoči izobraževanja, poznavanje in spoštovanje njihovih pravic in zmožnosti, vse to je v korist celotni družbe.

Prispevanje družbeno marginaliziranih starejših za družbo pa je pogosto razvrednoteno, saj so na delu družbeni stereotipi, ki starejše razvrednotijo in govorijo o tem, kako so starejši nekoristni in nesposobni.

"Če priznavamo in upoštevamo starejše kot nosilce pravic, pomeni, da jih spoštujemo kot polne člane družbe, ne glede na njihovo starost ali druge ozire kot so denimo zdravje, kultura, izobraževanje itd. Upoštevanje in uveljavljanje človekovih pravic omogoča starejšim in mlajšim, družbeno marginaliziranim, da delujejo kot polnovredni člani družbe, da prejemajo in ustvarjajo znanje, da znanje ponujajo, da ponudijo svoje spretnosti, kulturo in izkustvo v obliki participacije v civilni družbi in v obliki zavzemanja za javno dobro, kar naj bi privedlo do boljšega sveta za vse" (Manifest o starosti).

Če starejše zanima izobraževanje in se v izobraževanje vključijo, lahko pomembno prispevajo k družbenemu, političnemu, ekonomskemu in kulturnemu življenju posameznih držav. Prispevajo lahko kot starejši delavci, kot posredniki kulture, kot tisti, ki skrbijo za druge, kot prostovoljci, stari starši, potrošniki, inovatorji in politični akterji. Raziskovanje izobraževanja starejših vodimo zato, da bi ustvarili podlago za razumevanje demografskih, družbenih, kulturnih, ekonomskih in političnih dejstev, na katerih sloni dejavno staranje in še posebej zato, da pokažemo, kako pomembna pomembna razsežnost dejavnega staranja sta izobraževanje in učenje.

Demografski podatki in pravno ozadje

Latvija

Latvija ima 1 968 957 prebivalcev, pri čemer se starejše prebivalstvo deli na posamezne starostne skupine kakor sledi:

Starost	Ženske	Moški	Skupaj
65 – 69	47 250	29 282	76 532
70 – 74	48 290	25 692	73 982
75 – 79	43 632	19 737	63 369
80 – 84	29 580	11 075	40 655

- Po nekaterih ocenah je imela Latvija v začetku leta 2017 16,9% prebivalstva nad 65 let (254 538 starejših).
- Povprečna pokojnina dosega 288 EUR.
- Povprečna doba kotizacije socialnega zavarovanja je 36,6 let
- Povprečna z zakonom določena upokojitvena starost je 61 let
- Starostno pokojnino prejema 468 794 posameznikov. V Latviji so uvedli 3 stebre pokojninskega sistema, vendar današnji starejši skorajda niso vključeni v ta večstebni sistem.
- Stopnja nezaposlenosti v starosti od 50 – 64 je 12 % (7.7 % v Evropi); 3 od 5 zaposlenih izgubi službo zaradi starosti.
- 7 od 10 oseb v starosti 50 - 64 let misli, da ne morejo slediti zahtevam trga dela.
- 35 % registriranih brezposelnih je starejših od 50 let.
- 46.1 % registriranih brezposelnih v tej starostni skupini je bilo dolgotrajno brezposelnih na začetku leta 2017.
- Povprečna dolžina obdobja nezaposlenosti za registrirane brezposelne nad 50 let je 312 dni (10,2 mesecev).

- Med registriranimi nezaposlenimi, ki so stari 50 let in več, največkrat nastopajo tisti, ki nudijo storitve za posameznika, čistilci, vrtnarji, skladiščniki, prodajni pomočniki, vozniki itd. Nasprotno pa imajo tisti, ki jim je 50 let in več tudi najvišje položaje v podjetjih.

Leta 2008 so v Latviji zabeležili najvišje število rojstev. Stopnja rodnosti je bila od tega leta dalje nizka, po drugi strani je bila stopnja smrtnosti visoka in zabeležili so negativni migracijski saldo. Trendi so neugodni in prebivalstvo Latvije se stara. V začetku leta 2016 se je nekaj več kot 1/5 latvijskega prebivalstva upokojilo. Konec leta 2016 je pokojnino prejelo 567 oseb, če lahko verjamemo podatkom agencije za socialno zavarovanje. V primerjavi z letom 2015, naj bi se število upokojenih znižalo za 8 700 oz za 1.5%. Večina (82.3 %) prejemnikov pokojnine so bili starostni upokojenci. V letu 2016 je bila starostna pokojnina na novo dodeljena 16 000 prebivalcem, pri čemer je povprečna pokojnina znašala 288 EUR.

Indeksacija pokojnin je bila izvedena večkrat v zadnjih letih, zaznali so tudi pozitivno težnjo – število upokojencev, ki prejema nizke pokojnine se je v zadnjem času zmanjšalo.

Vir: približna ocena na temelju demografske in družbene statistike statističnega oddelka Združenih narodov

Če primerjamo starostne pokojnine s starostnimi pokojninami v drugih Baltskih državah ugotavljamo, da so bile v četrtem četrtletju 2015 pokojnine v Latviji najnižje med vsemi državami (Latvija 198 EUR, Litva 2017 EUR in Estonija 262 EUR).

Glede na podatke o socialni varnosti, ki so jih zbrali pri EUROSTATu (ESSPROS), so v Latviji v podporo starejšim porabili leta 2013 5.5% BDP, v Estoniji 5.3%, in v Litvi 5.7% BDP.

V Evropski uniji je ta indikator občutno višji kot v Baltskih državah in sicer 10.9% BDP.

V zdajšnji ekonomski situaciji dodeljene pokojnine, niso dovolj za zadovoljevanje vsakodnevnih potreb, zato starejši poskušajo pridobiti še dodaten dohodek tudi po

tistem, ko se upokojijo. Glede na podatke študije o delovni sili, ki jo je izvedel Centralni statistični biro (CSB), je bilo leta 2015 zaposlenih več kot 1/5 starejših med 62 in 74 let, pri čemer je večina (4/5) prejela mesečno plačo, približno 1/7 zaposlenih upokojencev pa je bila samozaposlena in približno vsak dvajseti je bil samozaposlen ali je pomagal družinskim članom znotraj družinskega podjetja, privatne prakse ali na družinski kmetiji. V letu 2015 so upokojenci, ki prejema pokojnino v povprečju zaslužili 300 EUR mesečno potem, ko so plačali vse davke.

Glede na podatke ankete o prihodkih prebivalcev in življenjskih okoliščinah (anketa EU-SILC, 2014), ki jo je izvedel CSB, je bilo v Latviji v tem letu 23% prebivalstva pod pragom revščine. Med upokojenci starejšimi nad 65 let so imeli najnižje dohodke tisti, ki niso bili poročeni. V tej starostni skupini je bilo 69% vseh upokojencev v tveganju za revščino (leta 2014 45%). V gospodinjstvih upokojencev so leta 2015 odgovarjali na vprašanje "Po vašem mnenju, kolikšen bi moral biti najnižji dohodek, da bi z njim lahko preživel?" " 200 EUR na člana gospodinjstva mesečno".

Struktura potrošnje upokojencev je precej drugačna od strukture potrošnje celotnega prebivalstva v Latviji. Glede na anketo CSB o gospodinjstvih je leta 2014 skorajda polovica (43% starejših) večino razpoložljivih sredstev porabila za prehrano; za stroške gospodinjstva kot so voda, elektrika, plin in drugi načini ogrevanja je porabila 19% družinskega proračuna in 9% proračuna je šlo za zdravje. Za kritje stroškov so upokojenci porabili 2/3 svojega precej skromnega proračuna (71%). Povedati je treba, da latvijsko prebivalstvo 28% proračuna porabi za hrano (v primerjavi z upokojenci).

Glede na podatke Ministrstva za socialne zadeve iz aprila leta 2017, je bila izvedena indeksacija državnih pokojnin in sicer tistih, ki niso presegale 200 EUR. Pokojninam so dodali 15,3 EUR, starostnim pokojninam pa 19,95 EUR. Od oktobra 2017 dalje pa načrtujejo zvišanje povprečne pokojnine za 20,81 EUR, pri čemer bodo pokojnine pod 200 EUR zvišali za 20,32 EUR.

Španija

Čeprav si španska vlada prizadeva za to, da bi podprla starejše na trgu dela, pa je njeno delovanje v neposredni povezavi s pokojninskim sistemom. Vlada izvaja reforme in daje finančno podporo v povezavi s pripevki za socialno varstvo.

V Španiji je vlada razvila tudi posebne načrte v podporo starejšim v tretjem življenjskem obdobju in njihovim prostočasnim dejavnostim, s čimer si želi tudi, da bi starejši ostali dejavni. Kljub povedanemu, pa je v Španiji velika potreba po programih, ki bi zajeli vse potenciale starejših ljudi in njihovo izobraževanje, kar naj bi zmanjšalo negativne učinke staranja.

Na mednarodni ravni inštitucije kot Svetovna zdravstvena organizacija in UNESCO poskušajo starejše vključiti v ekonomsko, družbeno in kulturno življenje v državi, pri čemer dajejo prednost interesom in potrebam starejših. Ta družbeni sektor je bil dolgo časa zanemarjen. Potrebe starejših niso bile zadovoljene in zdaj je treba starejšim dati večji pomen in jim nakloniti večjo pozornost, kar morajo storiti vsi družbeni sektorji. Tako na nacionalni ravni IMSERSO, ki je izvedel več študij, trdi, da starejši pričakujejo boljšo kakovost izobraževanja, ponudbe zanje. Želijo si, da bi bila ta ponudba takšna, da bi se lahko počutili koristne, vredne, da bi lahko utrdili samospoštovanje in bili srečnejši.

Glede na zadnje podatke EUROSTAT-a se prebivalstvo v Španiji procentualno porazdeli po starosti kakor sledi:

• 0-14 let 15,2%	• 15-24 let 9,6%
• 25-49 let 37,59%	• 50-64 let 19,2%
• 65-79 let 12,6%	• over 80 let 5,9%

EUROSTAT, European Statistics: Prebivalstvo po starostnih skupinah

<http://ec.EURopa.eu/EUROSTATEUROSTATEEUROSTAT/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00010&language=en>

Zdi se primerno, da opozorimo na podatke, kot so pričakovana življenjska doba, kajti v današnjem času se ta doba podaljšuje. Čez 50 let bodo današnjimoški novorojenci dosegli 91 let in ženski 94 let, pri čemer se bo razkorak med spoloma zmanjšal.

Podobno se bo tudi pričakovana življenjska doba po dopoljenem 65 letu še naprej daljšala in to se bo dogajalo hitro. Po projekcijah bo 65 let stara ženska živelja še 30,8 let in moški še 27,4 leta, medtem, ko danes ženske v pokoju preživijo 23 let, moški pa 20. Tako lahko rečemo, da je v Španiji staranje prebivalstva očitno dejstvo.

MACROSAD: <http://macrosad.es/index.php/categoria/230-dentro-de-15-anos-en-espana-residirian-113-millones-de-personas-mayores-de-65-anos-lo-que-supone-29-millones-mas-que-en-la-actualidad>

Glede zaposlovanja starejših so španski starejši delavci najmanj dejavni po 65 letu kar je daleč od povprečja 18,7% v 28 –tih državah članicah. Njihova zaposlenost je celo nižja od tistih držav, kjer je stopnja dejavnega staranja nizka, kot na primer Madžarska (6,6%) ali Francija in Belgija (8,7%). To kaže na zelo slabo sodelovanje starejših na španskem trgu dela, v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Kot je razvidno iz slike 5 je 90% starejših od 65 let upokojenih. Januarja 2017 je bilo v Španiji 8 602 601 upokojencev. (IMSERSO, Inštitut za starejše državljanke in socialne storitve) je ena od upravnih ustanov španskega Sistema socialnega zavarovanja.

http://cincodias.com/cincodias/2017/02/18/economia/1487416037_957185.html

Ta inštitucija je odgovorna za vodenje socialnih storitev, to je dopolnilnih storitev sistema socialnega zavarovanja za invalidne in hendikepirane osebe. Ustanova ima tudi vse državne upravne pristojnosti na področju starejših. Ta ustanova ima tudi najpomembnejša in glavna glede pravnih in upravnih vprašanj na področju starejših.

V Španiji obstoja tudi Nacionalni svet za starejše, *the Consejo Estatal de las Personas Mayores*, ki je svetovalno telo državne javne uprave in deluje v povezavi z Ministrstvom za zdravje, socialne zadeve in enakost. Skrbi za institucionaliziranje sodelovanja starejših in sodelovanja starejših glede izvajanja in nadziranja politik, kot je denimo politika družbenega vključevanja in politika kakovosti življenjskega sloga. Dva glavna španska sindikata sta CC.OO. (Comisiones Obreras) in UGT (Unión General de Trabajadores) in oba sindikata že od nekdaj izkazujeta zanimanje za pripravo starejših delavcev na upokožitev. Vodita tečaje in delavnice na to temo.

Litva

Starejši stari 65 let in več predstavljajo 1/5 (19%) stalno naseljenih v Litvi. Število starejših žensk v starosti 65+ je višje od števila moških v tej starostni skupini. Znana je težnja, da ženske živijo dlje kot moški. V povprečju se pričakovana življenjska doba starejših 65+ poveča za 1 leto na vsakih 10 let.

Zaposlovanje starejših se je v drugem četrtletju leta 2016 povišalo za 8,2% pri tistih, ki jim je 65 let in več. Stopnja njihove zaposlenosti se je povečala za 1,4% na letni ravni. Na področju zaposlenosti, moški prednjačijo pred ženskami, zaposlenih je 11,6% moških in le 6,5% starejših žensk. Leta 2015 se je iz Litve odselilo 617 starejših, 225 pa se jih je priselilo, med katerimi je bilo 161 izseljenih in 50 priseljenih starih 80 let in več. Ocenjujemo, da bo do leta 2025 1/3 prebivalcev Evrope dosegla 60 let in več. Ugotovljeno je bilo, da se bo predvsem povečalo število tistih, ki bodo stari 80 let in več. To bo nedvomno vplivalo na ekonomijo, družbo, politično življenje v državi. Nedavno je vlada razpravljala o podaljšanju delovne dobe in povišanju upokožitvene starosti in je pri tem naletela na velik odpor.

Če opazujemo pojave z vidika posameznika, ki je opravljal težko fizično in slabo plačano delo, so dodatni meseci delovne dobe velika težava in nesmisel.

Leta 2050 bo pol Evrope staro 50 in več let. Danes osebe, ki se zaposlujejo, stare od 25 do 49 let, predstavljajo več kot tretjino evropskih državljanov (govorimo o delovno dejavni populaciji). Pričakujemo, da se bo do leta 2025 ta delež znižal. Takrat bodo

upokojeni in tisti, ki se pripravljajo na pokoj, predstavljali 45% vseh v Evropi živečih oseb. Še slabše napovedi so do leta 2050, k bo polovica oseb, ki živijo v Evropi, dosegla upokojitveno starost.

Kvantitativni skok v staranju prebivalstva so v Litvi doživeli komajda nedavno, ko je število starejših postalo višje od števila otrok in mladih. Predstavniki starejše generacije živijo dlje, v povprečju so tudi bolj zdravi, bolj izobraženi in bolj dejavni kot njihovi predniki podobne starosti. Tako lahko zdajšnje generacije neprimerno bolje načrtujejo svoje tretje življenjsko obdobje, kot so ga lahko načrtali njihovi starši ali stari starši.

Diskriminacija po starosti se kaže v različnih sferah življenja:

- na trgu dela (starostne omejitve za zaposlovanje, delo in zaključek delovnega razmerja),
- v sferi financ (starostne omejitve glede na sklepanje zavarovanja in dodeljevanja kreditov),
- v sferi porabe blaga in storitev (pomanjkanje blaga in storitev za ljudi določene starosti (npr. oblačila in obutev, ki naj bi ustrezala potrebam starjših),
- na področju zdravstvenega varstva (odločitve glede sprejemanja starejših v bolnišnice, uporabe zdravstvenih posegov in metod ter zdravil, storitve rehabilitacije, hospitalizacije pacientov in podobno, predvsem z vidika starosti; nasilje osebja, ki je zaposlena v zdravstveno varstvenih ustanovah, nega pacientov in podobno),
- v izobraževalnem sistemu (starostne omejitve za tiste, ki želijo študirati)
- v javni sferi (žaljivke na cesti, v javnih prevoznih sredstvih, nakupovalnih centrih, luksuznih trgovinah; uporaba stereotipov o starosti v reklamah, javnih občilih itd.),
- in v zasebni sferi (čustveno, fizično in finančno nasilje nad starejšimi člani družine).

Verjetno je diskriminacija po starosti najbolj navzoča na področju zaposlovanja, kjer na skrivaj ali odprto uporabljajo kriterij starosti pri izboru kandidatov za delovno mesto. Obstojajo pa tudi različni primeri diskriminacije po starosti na področju urejanja delovnih razmerij

Če preučimo izkušnje večine avtorjev, ki pišejo o diskriminaciji po starosti na delovnem mestu, lahko rečemo, da se zaposleni s tovrstno diskriminacijo srečujejo v več različnih fazah poklicnega življenja.

Sistem vseživljenjskega učenja in izobraževanja odraslih je deležen precejšnje pozornosti v najnovejših izobraževalnih dokumentih tako Evropske unije kot države Litve. Glede na nacionalno strategijo o napredku "Litva 2030" je vseživljenjsko učenje pomemben indikator napredka. Cilj je, da bi se Litva uvrstila med 17 prvih držav članic EU glede na ta kriterij in sicer do leta 2030. Glede na Eurostat v letih 2005 do leta 2013, je v Litvi v starosti od 25 do 64 let v izobraževalnjo sodelovalo od 3,9 do 6% odraslih (povprečje držav članic je 10,5%). Nacionalna strategija izobraževanja od leta 2013 do 2022 (2013) zajema tudi vzpostavitev sistema vseživljenjskega učenja utemeljenega na enakih okoliščinah in na učnih dejavnostih v kulturnih in poslovnih organizacijah ter na ustvarjanju prožnejšega dostopa do izobraževanja. S tem v zvezi so leta 2013 potrdili poklicni profil andragoga, ki pove kaj je namen tovrstnega poklica in dejavnosti. Opredelitev profila naj bi prispevala k razvoju vseživljenjskega izobraževanja in izobraževanja odraslih ter uporabi ustreznih strateških dokumentov. Pripomogla naj bi tudi k temu, da bi osebe, ki dela z odraslimi bilo kvalificirano in zmožno kakovostnih storitev za odrasle učence. Javno poročilo, ki ga je pripravila nacionalni urad za nadzor leta 2013 potrdi, da sta organizacija in koordinacija neformalnega izobraževanja za odrasle tako na nacionalni kot občinski ravni nezadovoljivi, da nista dovolj razviti in, da sta neenakomerno razviti. V poročilu je tudi zapisano, da občine ne posvečajo dovolj pozornosti izobraževanju odraslih, da niso postavile prioritete in načel v povezavi z izobraževanjem odraslih in da niso dovolj preučile potreb po neformalnem izobraževanju odraslih na nacionalni in občinski ravni. Posledično razvoj neformalnega izobraževanja odraslih v državi ni dovolj učinkovit in uravnotežen.

Zakon Republike Litve o neformalnem izobraževanju odraslih in nadaljevalnem izobraževanju so sprejeli 2014. Zakon je nova spodbuda za razvoj sistema izobraževanja odraslih. Zakon se nanaša tudi na koordinacijo izobraževanja odraslih tako na nacionalni kot na občinski ravni.

Akcijski načrt za razvoj neformalnega izobraževanja odraslih od 2014 do 2016 je bil potrjen leta 2014. V Litvi je izobraževanje odraslih integralen del izobraževalnega sistema. Ministrstvo za izobraževanje in znanost ima oddelek za neformalno izobraževanje in izobraževanje odraslih. Za področje skrbita tudi Center za izobraževanje odraslih in Informacijski center, ki ga je ustanovilo ministrstvo. Naloga tega centra je, da podpre izobraževanje odraslih, kar naj bi kar se da širokemu občinstvu omogočilo sodelovati v nadaljevalnem izobraževanju. Center organizira stalne tečaje usposabljanja, zbira podatke, vodi raziskovanje povezano z izobraževanjem odraslih in potrebami, razvija in izvaja projekte, razvija in publicira didaktično gradivo za odrasle učence in učitelje odraslih.

Glede na Zakon Republike Litve o izobraževanju, neformalno izobraževanje temelji na različnih programih. Ti programi naj zadovoljijo različne izobraževalne potrebe, vodijo naj k ustreznim spričevalom in omogočajo pridobivanje dopolnilnih zmožnosti. Pri tem so izključeni formalni izobraževalni programi. Ta dokument navaja tudi cilje neformalnega izobraževanja odraslih, to je omogočanje odraslim, da se učijo skozi vse življenje, da zadovoljijo svoje kognitivne potrebe, da si izboljšajo usposobljenost, ki so jo že dosegli in pridobijo nove kvalifikacije. Storitve neformalnega izobraževanja odraslih naj bi bile dosegljive vsem, ki si takšnega izobraževanja želijo, vsem, ki so dopolnili vsaj 18 let. Storitve neformalnega izobraževanja odraslih ponujajo vse izobraževalne organizacije. Elektronsko izobraževanje in izobraževanje na daljavo (system EPALE, SMIS) naj bi razširila možnosti za učenje odraslih, pa tudi možnosti, ki jih ponujajo formalne izobraževalne organizacije (centri za izobraževanje odraslih in šole neformalnega izobraževanja, ustanove za poklicno izobraževanje in visoke šole), povezave, ki nastanejo med kulturnimi ustanovami (muzeji, ključnice, arhivi). Lahko rečemo, da so univerze za tretje življenjsko obdobje ustanove, ki v Litvi delujejo kot ustanove v neformalnega izobraževanja. Glede na ustanovitelje jih lahko delimo kakor sledi:

- organizacije, ki so jih ustanovile fizične osebe;

- organizacije, ki so jih ustanovili člani občinskih svetov in zaposleni v občinskih administrativnih službah,
- TCU, organizacije, ki so jih ustanovili na pobudo zaposlenih na Univerzi Litve.

Usmeritve glede državne podpore izobraževanja odraslih:

- neposredno financiranje izobraževalnih ustanov,
- financiranje od državne ali občinske vlade,
- financiranje izobraževalnih projektov in programov, ki jih pripravijo posamezniki in/ali skupine,
- zagotavljanje uporabe javnih prostorov in davčne spodbude, promoviranje nevladnih organizacij in podpora izobraževanju na podlagi davčnih ukrepov,
- delna in popolna podpora udeležencem izovrežavnja odraslih,
- brezplačna oprema odraslih z informacijami in publikacijami v javnih knjižnicah.

Velik vpliv na sodelovanje državljanov v izobraževalnih dejavnostih je mogoč zaradi zunanje finančne podpore. Tudi brezplačni izobraževalni dogodki so oblika finančne podpore izobraževalnih dejavnosti, kar državljanom omogoča, da se izobraževanja udeležujejo brez lastnega prispevka. Za državljanke je pomembno, da imajo možnost sodelovati pri izobraževalnih dejavnostih brezplačno ali zgolj na podlagi skromnega finančnega prispevka.

Slovenija

Glede na podatke Statističnega urada RS je število prebivalcev starih nad 65 let leta 2003 bilo višje od števila prebivalcev starih do 14 let. Leta 2017 naj bi se prebivalstvo Slovenije povečalo za 3022 oseb. V začetku leta 2017 je Slovenija imela 2 072 837 prebivalcev. Število rojstev bo v tem letu predvidoma višje od števila smrti, rodilo se bo 2153 otrok. Če bo zunanja migracija ostala na stopnji iz leta 2016, se bo število prebivalcev povečalo za 869 oseb.

To pomeni, da bo število priseljencev večje od števila tistih, ki se bodo odselili iz države in se za stalno naselili v kakšni drugi državi. Število najstarejših prebivalcev starih 85 in več se najhitreje povečuje; do konca leta 2005 se je njihovo število povečalo za petkrat, tako, da sotakrat 85 -letniki predstavljali 7,6% celotnega prebivalstva.

Pričakovana življenjska doba za moške je zdaj 76,6 in za ženske 82,9 let (SURs 2012). V starostni kategoriji 55-59 let je 46,9% oseb še zaposlenih. V starostni kategoriji 60-64 je zaposlenih 19,5%. V starostni kategoriji 65-69 je zaposlenih 11,4% in v starostni kategoriji 70-74 let je zaposlenih samo 8,7% starejših.

Staranje prebivalstva se kaže tudi v povečanem številu upokojencev. V Sloveniji je več kot ¼ prebivalstva v pokoju. V preteklem desetletju se je večalo število tistih, ki imajo pravico do starostne pokojnine in sicer v povprečju za 1,5% na leto (Older people in Slovenia, 2011).

Pomemben del izobraževanja starejših odraslih ureja delovna zakonodaja, kamor spadata tudi Zakon o delovnih razmerjih (ZDR) in Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Starejši delavci imajo pravico do izobraževanja enako kot vsi drugi zaposleni, četudi v resnici temu ni tako. Obstojata sva pravna dokumenta za katera se zdi, da sta izjemnega pomena za izobraževanje starejših odraslih. (1) Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (2007)- na splošno je strategija namenjena temu, da učne potrebe posameznika in družbe prilagodi možnostim in (2) Strategija za kakovostno staranje, solidarnost in sožitje generacij (2011-2015), ki je vzpostavila okvir za dejavno in kakovostno staranje (Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Sloveniji).

Strategija vseživljenjskega učenja se nanaša tudi na kakovostno staranje in integracijo starejših v družbo, kakor tudi na sodelovanje generacij. Še več, starajoče se družbe potrebujejo vizijo izobraževanja starejših. Izobraževanje starejših pomeni, da izobražujemo starejše, kamor spadajo starejši delavci, tisti, ki so na tem, da se upokojijo, tisti, ki so v tretjem življenjskem obdobju pa tudi tisti, ki spadajo v četrto

življenjsko obdobje. Izobraževanje starejših se nanaša tudi na izobraževanje oseb, ki delajo s starejšimi, bodisi kot delodajalci, strokovnjaki ali sorodniki itd. Ker si z izobraževanjem starejših prizadevamo tudi za to, da bi izboljšali sodelovanje generacij, izobraževalni programi nudijo vpogled v vprašanja tako starejših kot mlajših.

Dve ministrstvi sta v Sloveniji odgovorni za izobraževanja odraslih: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvo za delo, socialne zadeve in enake možnosti. Ministrstvi sta odgovorni za politiko, ki se nanaša na učenje in izobraževanje odraslih. Oddelek za izobraževanje odraslih na MIZŠ ni enakovreden z drugimi oddelki tega ministrstva in nima primerno izobraženega osebja za uveljavljanje potrebnih sprememb na področju Strategije vseživljenjskega učenja. Strategija in naloge povezane z vseživljenjskim učenjem, so odgovornost sektorja za izobraževanje odraslih na tem ministrstvu (Deželno poročilo o akcijskem načrtu na področju učenja odraslih: Slovenija)

Novi programi izobraževanja odraslih ali novi tečaji so predmet financiranja MIZŠ, večina finančnih sredstev za izvedbo nadaljevalnega izobraževanja in neformalnega izobraževanja pa je predvidena z letnimi načrti MIZŠ. Celo dejavnosti, ki so dokazale svojo kvaliteto in za katere je bilo ugotovljeno, da so neizogibno potrebne za delovanje družbe in za kakovost družbenega življenja, dejavnosti, ki so v prostoru že več kot desetletje, so še zmeraj deležne financiranja zgolj kot projekti, ne pa kot stalne dejavnosti. Skozi več let je bilo moč sofinancirati nove programe iz sredstev evropskih strukturnih skladov, pa vendar se vsako leto znova pojavlj vprašanje, kako se bodo sredstva distribuirala, ali se bodo povečavala itd. To se dogaja takrat, ko je v pripravi letni načrt izobraževanja odraslih (Deželno poročilo o akcijskem načrtu na področju učenja odraslih: Slovenija).

Lokalna finančna podpora neformalnega izobraževanja odraslih ni predvidena v finančni shemi, največkrat je ta podpora zelo nizka, še posebej v večjih mestih. Evropsko in nacionalno financiranje neformalnega izobraževanja je dokaj visoko. Na razpolago so tudi, občasno seveda, sponzorska sredstva, vendarle so ta predvsem

nižja (ibidem).

Značilnosti izobraževanja starejših

Latvija

Glede na Deklaracijo o sodelovanju za zagotavljanje kakovosti visokošolskega izobraževanja v baltskih državah, v Estoniji, Latviji in Litvi izvajajo skupaj z mednarodnimi partnerji iz vseh treh baltskih držav in drugimi mednarodnimi partnerji oceno tega izobraževanja. Baltske države so organizirale nekaj skupnih dogodkov usposabljanja za strokovnjake, ki naj izvedejo zunanje ocenjevanje visokošolskih programov in ustanov.

Glede na izjave Sarmite Pilate, vodje Latvijskega združenja za izobraževanje odraslih, in kolegov iz Latvije, ugotavljamo, da ima Latvija med baltskimi državami osrednji zemljepisni položaj in da je njena zgodovina izobraževanja odraslih bogata. Izobraževanje odraslih je proces, ki zagotavlja osebno rast in zmožnost konkurenčnega sodelovanja na trgu dela.

Je del učnega procesa, ki ga oblikujejo družbene in ekonomske potrebe v državi. Odraslim državljanom Latvije so zagotovljene številne možnosti formalnega in neformalnega učenja vzdolž življenja. Vir: <http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/latvia>.

Izobraževanje odraslih in starejših odraslih se deli na tri dele:

1. univerzitetno izobraževanje (vpis na različna področja, ki se nanašajo na različna zanimanja),
2. centri za izobraževanje odraslih (tu potekajo tako krajše kot daljše izobraževalne oblike oziroma tečaji različnih tematskih področij; ti tečaji se nenehno spreminjajo, nekateri pa se tudi ponovijo glede na želje odraslih, ki jih tovrstni tečaji zanimajo),
3. združenja (možnost, da posamezna društva drug drugemu predstavijo svoje spretnosti in znanje in drug drugega izobražujejo s področja svojega dela).

Usposabljanje, ki je namenjeno javnosti, kamor so vključeni tudi starejši:

1. v Latviji je veliko izobraževalnih centrov, ki ponujajo različne vrste dopolnilnih programov npr: knjigovodstvo, poslovne vsebine, zdravstvo, računalništvo itd.; starejši se lahko vključijo v te izobraževalne oblike kar tudi pogosto storijo in to z veseljem; številne NVO vodijo tovrstne izobraževalne oblike in tečaje za starejše; med temi organizacijami je trenutno ena najbolj dejavnih www.talakizglitiba.lv, to organizacijo finančno podpira tudi Evropski socialni sklad.
- 2 tudi številna zasebna podjetja kot recimo "Online Latvia".
ponujajo tečaje za svoje naročnike, pa tudi brezplačne možnosti za pridobivanje računalniškega znanja, državna agencija za uaposlovanje,
- 3 tečaji Latvijskega regionalnega občinskega centra za izobraževanje odraslih,
- 4 veliko združenj je namenjeno izobraževanju starejših; najdemo jih v centru Rige,
- 5 www.edusenior.eu (izobraževalni program, ki je deležen podpore Evropskih sredstev),
- 6 www.viaa.gov.lv (Agencija za razvoj izobraževanja v Latviji),
- 7 www.biedribarasa.lv (Združenje starejših iz mesta Riga in drugih).

V 21. stoletju se nenehno spoprijemamo s spremembami. Naš svet se hitro spreminja in zato se mora prebivalstvo tudi nenehno prilagajati novim delovnim okoliščinam, kjer je izzivov in težav veliko. Pojavlja se zahteva po novih spretnostih in drugačnem odnosu do dela. V številnih evropskih državah se izobraževanje razvija tako, da se državljani lahko učijo vse življenje, na žalost, pa se mora izobraževanje odraslih v Latviji še zelo razviti, kajti ni še dovolj prilagojeno današnjim potrebam. Večina tečajev in centrov usposabljanja ne oglašuje posebej izobraževanja starejših zato, ker se starejši težko učijo skupaj z mlajšimi. Zato se za izobraževanje, ki je namenjeno vsem, ne odločajo.

Španija

Kot smo že omenili, je v Španiji 17% starejših nad 65 let glede na skupno število prebivalcev. Zbrani kvantitativni podatki tudi kažejo, kakšen je profil tistih, ki se vpisujejo v tečaje in programe za starejše. To so največkrat upokojene ženske med 55. in 70. letom starosti, ki so pri dobrem duševnem in fizičnem zdravju, ti podatki pa tudi kažejo, da velik delež prebivalstva sploh ne sodeluje v izobraževanju odraslih.

Čeprav Špansko pregledno poročilo govori o stopnji izobraženosti starejših in kaže na to, da se ta stopnja hitro viša, pa so starejši še zmeraj daleč najmanj vključeni v izobraževanje v primerjavi z mlajšimi. Več kot 30% španskega prebivalstva nima končane OŠ. Razen tega samo 11% prebivalstva zaključi srednjo šolo, in manj kot 7% zaključi fakulteto.

Vir: Naprej v dinamično tretje življenjsko obdobje - *España Informe de Mapeo, BALL Project, Universidad Permanente de la Universidad de Alicante, 2015:*

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/60035/2/BALL-Informe_Mapeo_Espa%C3%B1a.pdf

Glede na podatke Svetovne zdravstvene organizacije, se izobraževanje starejših vključuje v dejavno staranje in je utemeljeno na 5-tih načelih: neodvisnost, sodelovanje, pomoč, uresničenje želja in dostojanstvo. Dejavno staranje v Španiji je v političnih okvirih, ki temeljijo na treh stebrih: zdravje, sodelovanje v družbi in varnost.

Oblikovanje in izvajanje posameznih izobraževalnih oblik je povezano s temi tremi stebri. Z izobraževanjem se v Španiji lotevajo vprašanj po potrebah starejših in pri tem upoštevajo pravice in enake možnosti starejših. Staranje se nanaša na vse starejše, celo na tiste, ki so zelo šibkega zdravja. Potem, ko so Španiji izvedli medgeneracijsko svetovanje o staranju prebivalstva, se je izkazalo, da je potreba po izobraževanju starejših nadvse utemeljena.

Doslej so v Španiji izvedli različne akcije na področju izobraževanja starejših. Akcije so bile ostedotočene predvsem na temeljno izobraževanje za doseganje višje stopnje funkcionalne pismenosti, izobraževanje za kulturo in prosti čas, izobraževanje kot priprava na upokojitev, izobraževanje za večanje zavedanja o naravi staranja in izobraževanje za doseganje osebne rasti (pri čemer je bila posebna pozornost posvečena novim tehnologijam).

Španski izobraževalni programi za starejše v tretjem življenjskem obdobju se nanašajo na:

1. zdravje posameznikov – izobraževanje naj bi bilo namenjeno zmanjšanju kroničnih bolezni; na razpolago naj bi bili informativni programi, ki starejše informirajo o zdravju, ki spremenijo njihovo razumevanje zdravja pa tudi njihov odnos do zdravja in življenjski slog itd.; to naj bi omogočilo izobraževanje denimo na področju zdrave prehrane in gibanja;
2. družinska in socialna podpora ter pridobivanje psihološke, ekonomske in politične moči – gre za omogočanje starejšim ljudem, da pridobijo ekonomsko, psihološko in politično moč ter usvojijo temeljna načela skrbi za otroke tako, da lahko pomagajo sorodnikom in prijateljem; to naj bi jim dalo občutek, da so koristni, zmanjšalo naj bi osamljenost in njihovo izključenost iz družbe.
3. plačano delo – vse več starejših ljudi potrebujemo na trgu dela; visoka stopnja nezaposlenosti, ki so jo zaznali v času tega akcijskega načrta zaposlovanja starejših sicer ne podpira, vendarle dolgoročno naj bi s tem akcijskim načrtom zadržali starejše dejavne na trgu dela, s čimer naj bi (1) okrepili gospodarsko rast, (2) zmanjšali starostno odvisnost in (3) uravnotežili pokojninske sisteme;
4. osebna rast – izobraževanje na področju čustev lahko izboljša osebno rast, kar pomeni razvoj tako posameznika kot družbe. Na ta način je moč podpreti in okrepiti mentalno zdravje, socialne interakcije, lahko pa se tudi obogati življenje nasplošno.

Vir: INFORMES PORTAL MAYORES. 'La educación de las personas mayores en el marco del envejecimiento activo. Principios y líneas de actuación'. Número 26:

<http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/sanchez-educacion-01.pdf>

V Španiji imajo dva temeljna načrta oziroma dva zakonska dokumenta, v katerih so naštetje in opredeljene potrebe starejših. V teh dokumentih so postavljeni tudi cilji in smernice za zadovoljevanje potreb starejših oseb:

- Gerontološki načrt, za katerega je značilna funkcionalnost, dinamičnost in odprtost za ustvarjanje izobraževalnih prostorov in okolij itd.,
- Bela knjiga izobraževanja odraslih, v kateri je podan koncept permanentnega izobraževanja ne glede na starost in izobraževalne možnosti, ki so dane v vseh družbenih in izobraževalnih procesih.

V Španiji izobraževanje starejših odraslih ponujajo različne ustanove ali enote ustanov:

- na prvem mestu omenjamo univerze, kjer potekajo tečaji in programi za starejše odrasle (običajno se prično ti programi za starejše med 50. in 55. letom starosti). Tovrstni programi so lahko del obstoječih izobraževalnih programov na univerzi, lahko pa so prav posebej pripravljene za te starostne skupine, lahko pa tečejo tudi zunaj univerzitetnih zidov;
- integrirani programi: univerze odpirajo vrata starejšim študentom in jih vpisujejo v redne izobraževalne programe. Na ta način se lahko starejši vključijo v univerzitetne programe kot redni študenti, četudi ne morejo pridobiti spričeval in diplom, če ne izpolnjuje vstopnih pogojev (testov in izpitov);
- specifični programi, v katere se lahko vpisujejo samo starejši odrasli. Ti programi niso zmeraj del formalnega izobraževalnega sistema. Na splošno pa vsaka posamezna univerza svojo ponudbo izobraževalnih programov prilagaja tekočim potrebam;

Širjenje univerzitetnih služb v sodelovanju z drugimi izobraževalnimi ustanovami, omogoča ponujanje širokega razpona dejavnosti za starejše odrasle v tretjem

življenjskem obdobju na področju kulture, zdravja in prostočasnih dejavnosti. V tem primeru organizacije in združenja odgovarjajo za organizacijo in spodbujajo tovrstne dejavnosti.

Razen rednih univerz, ki ponujajo takšne tečaje in programe, obstajajo tudi univerze za tretje življenjsko obdobje (U3A) ki so prav posebne in zanimive organizacije - te ponujajo izobraževanje, ki naj starejšim boljša življenje in jim spreminja življenjske možnosti.

Litva

Eden največjih izobraževalnih problemov v Litvi v tem času, je izobraževanje starejših. Tradicionalne učne metode za starejše največkrat niso primerne. Zato je pomembno, da izberemo prave metode usposabljanja in tudi prave vsebine. Še vedno je vse preveč pozornosti posvečene teoretičnemu/disciplinarnemu znanju, pri čemer so zanemarjene socialne spretnosti. Če bi bilo več poudarka na socialnih spretnostih, na vrednotenju izkustva starejših, bi bilo to tudi pomembno za starejše delavce in bi starejše delavce spodbudilo, da se vključijo v izobraževanje. Več pozornosti naj bi namenili praktičnemu usposabljanju in pripravi študijskega gradiva. Pomembno je tudi, da se spreminja vsebina izobraževalnih tečajev. Starejši niso zmeraj zmožni obvladati sodobnih načinov učenja.

Učenje starejših je odvisno od izobraževalne organizacije: strategij usposabljanja, okoliščin usposabljanja, metod in hitrosti s katero lahko starejši ustvarjajo novo znanje.

Učenje in izobraževanje morata biti organizirana ob upoštevanju učnih spretnosti in okoliščin. Potrebno je uporabljati različne metode za izobraževanje starejših, jih med seboj primerjati, analizirati njihove prednosti in pomankljivosti in širiti vedenje o najuspešnejših metodah. Vedenje širijo v različne organizacije, ki jih izobraževanje starejših zanima in v druge države. Večina starejših se zanima za izobraževanje

starejših odraslih in se v izobraževanje vključuje zato, da lahko enakovredno sodeluje v družbenem življenju. Uspešna prihodnost starejših je odvisna od njihovega telesnega in duševnega zdravja ter od zmožnosti, da uporabljajo nove tehnologije. Starejši sodelujejo v usposabljanju tudi zato, ker si želijo srečati vrstnike, ki jih zanimajo podobne teme in vprašanja. Ko se starejši učijo, se počutijo bolj zdrave, so dejavnejši državljani, takšni, ki prispevajo h gospodarski rasti v državi. To je pomembno, kajti ljudje z različnimi zmožnostmi lahko zelo prispevajo k stanju na trgu dela. Žal pa so nekateri starejši prisiljeni v upokojitev, četudi želijo ostati na trgu dela in so dela zmožni. Zaposlovalci pogosto izberejo mlajše, vendarle to še ne pomeni, da bodo ti delali boljše od starejših. Mladi ljudje nimajo izkušenj in nimajo potrebnega izkustvenega znanja, ki je navadno potrebno v poklicnem življenju. S čim se morajo spoprijeti v podjetjih: s prenašanjem znanja, ki so ga skozi življenje nabrali starejši, na mlajše.

Sodelovanje v učnih skupinah odpira možnosti za izmenjavo idej, občutkov za diskusijo o različnih rečeh in za izmenjavo mnenja. Tako je naloga organizatorjev izobraževanja in izobraževalcev odraslih, da ustvarijo učne priložnosti, ki so prijetne, ki so odprte v okolje, ki spodbujajo odkrite pogovore, vodijo v spontane reakcije in razmišljanje. Vendarle pa, če usposabljanje (učenje) v očeh delodajalcev, lokalne skupnosti, družinskih članov in v drugih okoljih, ni pravilno vrednoteno, se lahko zgodi, da manjše število starejših pa tudi mlajših obiskuje tovrstno izobraževanje.

Učne metode in učne oblike so prav tako pomembne. Nekateri se radi učijo neodvisno, drugi se učijo z bližnjimi in prijatelji, z ljudmi iz svoje starostne skupine, nekateri si želijo srečati nove ljudi ob pomoči organiziranega učenja. Izbira primernega izobraževanja, izobraževalnega okolja, metod in oblik izobraževanja lahko, če je pravilna, odstrani številne ovire in izboljša vključenost starejših v učne procese. Starejši doživljajo pomanjkanje ponudbe zanimivih vsebin in oblik izobraževanja v njihovem okolju kot oviro za učenje.

Sodelovanje in učenje nista vedno odvisna od usposabljanja in motivacije. Starejši študenti, njihovi interesi in koristnost pridobljenega znanja so prav tako pomembni

kriterij za izbor izobraževalnih oblik. Povišanje plače, pridobivanje spričevala, učenje med delovnim časom niso pomembni dejavniki pri starejših zaposlenih.

Starejši delavci se uvrščajo na področje izobraževanja odraslih in ne na področje izobraževanja v tretjem življenjskem obdobju. Učenje ponuja možnosti za komunikacijo, pa tudi za enakovredno in kakovostno učenje. Tisti, ki so zaključili osnovno šolo, nezaposlenost, življenje v oddaljenih vaseh, vse to so dejavniki alienacije od socialnega življenja. Izobraževanje, usposabljanje, učenje so pripomočki, ki alieniranost od socialnega življenja lahko zmanjšajo ob pomoči znanja in ustreznih spretnosti. Zelo pomembno je, da v današnji informacijski družbi uporabljamo IKT. Komunikacija je postala bolj virtualna, poteka v mrežah in bolj je sistemsko definirana. Odrasli in starejši odrasli se morajo učiti rabe računalnikov in drugih tehnologij. Neformalno izobraževanje odraslih ponujajo vsi ponudniki izobraževanja znotraj meja Litve. Neformalno izobraževanje/učenje organizirajo različne vrste organizacij, katerih primarno delovanje je na področju nepoklicnega izobraževanja odraslih, prav tako centri za jezikovno izobraževanje odraslih, osebno rast in umetniški izraz, multifunkcionalni centri v ruralnih območjih, U3A, društva oseb z invalidnostjo, različne skupnosti, nevladne organizacije, knjižnice, muzeji, kuturni in izobraževalni centri, gimnazije itd. Zakon tudi določa, da posamezne občine (npr. občinski svet poleg svojih drugih obveznosti povežejo šole, ki ponujajo neformalna izobraževanja odraslih). Občine so dolžne ustvariti mrežo ponudnikov izobraževanja odraslih, takšno, ki ustreza potrebam prebivalstva. V današnji dinamični družbi morajo odrasli nenehno boljšati in se učiti, kajti le na ta način so se zmožni prilagajati spremembam in spreminjajočim se zahtevam. Izobraževanje odraslih je nujno, če hočemo ustvariti konkurenčno in na znanju temelječe gospodarstvo. Razpoložljivost oblik izobraževanja in učenja za odrasle je še posebej pomembna, kajti stopnja motiviranosti in sodelovanja starejših v učnem procesu je odvisna od tega. Izobraževanje in usposabljanje sta pomembna dejavnika za doseganje ciljev Lizbonske strategije, doseganje višje gospodarske rasti ter konkurenčnosti in družbene vključenosti.

Zapomniti si velja, da je potrebno povečati sodelovanje odraslih v izobraževalnih procesih, pri tem pa je pomembno tudi, da se izboljšajo kompetence izobraževalnega

osebja. Slabi rezultati učenja so namreč posledica slabe kakovosti poučevanja odraslih. Poklicni razvoj osebja, ki dela na področju izobraževanja odraslih, je pomemben in pomembno vpliva na kakovost učenja odraslih. Malo pozornosti je posvečene vsebinam začetnega usporabljanja osebja in oblikovanju posebnih učnih procesov v izobraževanju odraslih. Za povečanje sodelovanja v izobraževanju je potrebno izboljšati kakovost izobraževanja odraslih, to še toliko bolj velja za izobraževanje starejših odraslih. Vpeljati velja učinkovite izobraževalne oblike, ki imajo na razpolago pravšnje število učnih mest, službe za izobraževanje in izobraževanje na daljavo za tiste, ki živijo oddaljeni od urbanih središč. Za njih je potrebno pripraviti informacije in smernice. ter specializirane programe pa tudi prožne oblike učenja. V izobraževanju starejših odraslih je najpomembnejše izobraževanje iz oči v oči.

Pomembno je razviti kompetence učnega in vodstvenega osebja, tistega, ki organizira izobraževanje odraslih. Pomembno je izboljšati sodelovanje in izmenjavo znanja na področju izobraževanja odraslih, izmenjavo med izobraževalci in ponudniki izobraževanja in sicer tako, da se izboljšajo njihove zmožnosti in da se zagotovi širjenje vedenja o izobraževanju odraslih (učenja odraslih).

Leta 2014 so v Republiki Litvi sprejeli zakon o neformalnem in nadaljevalnem izobraževanju odraslih, kar je spodbudilo razvoj izobraževalnega sistema za odrasle. S tem zakonom je predvidena tudi koordinacija izobraževanja odraslih na državni in občinski ravni. »Akcijski načrt za obdobje 2014-2016 za razvoj neformalnega izobraževanja odraslih« so v Litvi sprejeli leta 2014. Leta 2015 so pričeli uresničevati zakon o neformalnem izobraževanju odraslih in nadaljevalnem izobraževanju v skoraj vseh občinah Litve, povsod so pripravili izboljšane strateške načrte in ustrezne dokumente za spodbujanje in razvoj neformalnega izobraževanja odraslih – akcijski načrti, ki predvidevajo podporo države, lokalnih oblasti in nevladnih organizacij, vse to zagotavlja koordinacijo dejavnosti in financiranje. Občina območja Kretinga ponuja neformalno izobraževanje prebivalcem. Ti se lahko učijo različnih stvari (tuji jeziki, znanje in spretnosti s področja psihologije, zdrav življenjski slog, umetnost, IKT, pridobivanje finančne pismenosti, dejavno državljanstvo, boljšanje dela itd.).

Kljub temu pa analiza zdajšnje situacije kaže, da je oblikovanje konsistentne politike neformalnega izobraževanja odraslih za občine novost. Z namenom, da dosežejo dober razvoj tega izobraževanja, izobraževalne in druge organizacije razvijajo neformalno izobraževanje odraslih, ne glede na svoje primarne dejavnosti. Da bi izboljšali vodstvene, pedagoške in druge kompetence izobraževalcev odraslih, da bi spodbujali sodelovanje znotraj izobraževalne skupnosti in drugih ustanov ter organizacij socialnega varstva, poteka izmenjava informacij in vedenje o primerih dobre prakse, boljšajo in širijo se dejavnosti. Vse povedano ustvarja novo kulturo izobraževanja odraslih v občini. Izobraževanje v skupnosti in sodelovanje javnih organizacij, ki kliče po oblikovanju politike vseživljenjskega učenja in razvoja izobraževanja odraslih. Pomembno vlogo igra Svet za neformalno izobraževanje odraslih Republike Litva, dejavnosti izobraževanja odraslih pa so dobile pravno podlago v zakonu o neformalnem izobraževanju in nadaljnjem izobraževanju. Zakon so sooblikovali izobraževalni centri v Litvi in združenje za izobraževanje odraslih.

Slovenija

Izobraževanje v poznejših letih življenja je samo zase dejavno staranje. V tej državi dejavno staranje pojmujejo kot daljšo delovno dobo, bolj ali manj enak dostop do družbenih virov (izobraževanje, kultura, zdravje, delo, transport in stanovanje). Tako dejavno staranje pomeni starati se pri dobrem zdravju, biti bolj zadovoljen na delovnem mestu, imeti dostop do sprejemanja odločitev, še posebej v lokalni skupnosti, prispevanje k razvoju družbe v vlogi dejavnega državljana in biti zmožen uporabiti svoje talente ter živeti neodvisno dokler je le mogoče. Dejavno staranje kot ga razumejo v Sloveniji, zahteva pripravo, ki traja vse življenje. Tako je dejavno staranje rezultat preteklosti, sedanjosti pa tudi prihodnosti posameznika. Indeks dejavnega staranja je za to državo kljub temu razmeroma nizek in Slovenija je komaj na 19. mestu med 27 državami članicami. Zakaj je temu tako? Slovenija je sprejela neustrezne ukrepe na področju zaposlovanja starejših delavcev. Izobraževanje v poznejših leta namenjajo različnim rečem: osebna rast, plačano ali neplačano

delo, dejavno državljanstvo ter lokalni razvoj. Izobraževanje v poznejših letih življenja je namenjeno tudi utrjevanju medgeneracijskih odnosov in vezi.

Izobraževanje v poznejših letih življenja je odgovor na različne psihosocialne potrebe pa tudi izobraževalne potrebe, ki jih imajo starejši. Obe vrsti potreb sta med seboj tesno povezani. Starejši se učijo, zato da bi vedeli, obstojali, pripadali in postali, kar še niso bili (Krajnc 2017). Imajo tudi vrsto potreb. Potrebo po znanju, kulturi in samouresničenju. »Starost je kulturno popoldne v človekovem življenju«, pravi Karl Gustav Jung.

Potreba po izražanju in gradnji kulture, kakor tudi potreba po doživljanju lepote, potreba po intelektualnem in duhovnem življenju, je nadvse prisotna v starosti. "Komaj zdaj vem, da je pravo življenje drugod", je dejala ena izmed študentk UTŽO Ljubljana. »Vse preveč časa sem porabila za pridobivanje in zagotavljanje materialnih reči, medtem ko je pravo življenje drugod« (Skubic, 2008).

Potreba po tem, da so starejši integrirani, spoštovani in zmožni sprejemati odločitve vpliva na občinsko politiko starosti in staranja. Ta naj bi se razvijala v treh smereh: (1) neprestan dialog s tistimi, ki so se šele nedavno upokojili in se zavedajo svoje prihajajoče starosti, ki zaznavajo nesprejemljive značilnosti starosti in jo doživljajo drugače kot tisti, ki so že nekaj časa v pokoju. Razvoj služb v tesnem sodelovanju z družinami in z njihovo soseko, ustvarjanje priložnosti za starejše (3) da bodo lahko v lokalni skupnosti sodelovali enakovredno z drugimi. Lokalna vlada bi se morala nenehno posvetovati, kaddar pripravlja nove zakone.

Naslednji programi SUTŽO se odzivajo na našete potrebe:

1. Sociološki, ekonomski in politični pogledi na starost

Zajeti so v programu Moji starši so stari - kritična geragogika, zagovorništvo starejših; kulturni mediatorji v javnih ustanovah ali izobraževanje za prostovoljstvo na področju kulture, prostor in aspiracije starejših.

2. Potreba po oblikovanju in podpori na področju medgeneracijskih vezi

Kulturni model organizacije starosti se spreminja in zdi se, da je v tem tudi začetek krize, ki jo imenujemo starajoča se družba. Inštitut Antona Trstenjaka vodi vrsto programov na področju medgeneracijskih odnosov. Programe povezuje s šolami in lokalno skupnostjo. Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje vodi medgeneracijske izobraževalne programe in pripravlja izobraževalne dogodke na temelju potreb, ki jih imajo posamezne generacije. Izobraževalni programi se nanašajo tudi na prostovoljstvo in odnose, medgeneracijske odnose, ki so potrebni zato, da bi staranje bilo dejavno. Ti odnosi so možni le na podlagi medgeneracijskih, ustvarjalnih in družbeno angažiranih programov (Cinage, RefugeesIN, Ta svet je vreden, da se učimo skupaj, praktično delo za študente andragogike, socialno delo itd.).

3. Potreba po vseživljenjskem (prostovoljem) delu

Mladi ljudje imajo pred seboj razvojne naloge kot so ustvarjanje družine, domovanja. Nimajo časa čakati, da se njihovo začasno delo spremeni v delo za nedoločen čas. Občasno delo starejših pa se lahko razvije v delo za nedoločen čas za mlade ljudi, starejši imajo tudi veliko možnosti, da se ukvarjajo s prostovoljnimi deli. Od leta 2000 dalje se je SUTŽO ukvarja z razvojem in izvedbo izobraževalnih programov za prostovoljce v javnih ustanovah (organizirano prostovoljno delo kulturnih mediatorjev). Slovenska filantropija vodi različne izobraževalne programe in ponuja prakso prostovoljnega dela za starejše (Hiša sadeži Družbe). Gre za vseživljenjsko delo.

4. Potreba po dostopu do novih tehnologij (ne le pomočnih tehnologij)

Eno od področij, ki jih je razvila SUTŽO je tudi razprava o srebrni ekonomiji in digitalni vključenosti starejših. Občina, Inštitut Antona Trstenjaka, SUTŽO, podjetje ISA itd. vodijo programe za starejše začetnike in tiste, ki se računalništva učijo na višji stopnji. SUTŽO je nedavno pričela z izobraževanjem na področju računalniškega programiranja za starejše (Srebrna koda).

5. Potreba po tem, da se prepozna in uporablja znanje starejših

Danes je med nami precejšnje število starejših, ki imajo znanje in sicer takšno znanje, ki se je že potrdilo z uporabo. Potrebna je strukturna opora. Obsežna kampanja za prepričevanje javnosti poteka na SUTŽO: članki, javna predavanja, radijski programi, televizijski programi, filmi, redni javni dogodki kot so filmske predstave, javna predavanja, vse to poteka na UTŽO skupaj z različnimi deležniki (meste knjižarne, javne knjižnice, ljudske univerze, fakultete, pa tudi z uporabo elektronskih novic UTŽO).

6. Potreba po zadovoljevanju psihosocialnih potreb

Kakovost življenja je odvisna od tega kako dobro so zadovoljene psihosocialne potrebe starejših. Iz politik starosti in staranja so te potrebe pogosto izključene. Pomembno jih je upoštevati pri razvoju in izvedbi izobraževalnih programov. Te potrebe, ki sledijo, so naslovljene z različnimi programi (potreba po varnosti, potreba po vidnosti, potreba po spoštovanosti, po pripadnosti, potreba po samouresničenju). Obstojajo tudi programi na temo medosebnih odnosov (individualna psihologija, transakcijska analiza, fiilozofija itd.). Vsi ti programi tečejo na SUŽO pa tudi drugod.

7. Potreba po tem, da starejše obravnavamo kot posebno in edinstveno družbeno skupino

V različnih slovenskih politikah so starejši pogosto obravnavani skupaj s skupino invalidov. To ni potrebno in ni dobro, kajti tako poudarjamo predvsem zmanjšano moč starejših, kar seveda ni nujno dejstvo.

V Sloveniji je več izobraževalnih organizacij, ki se ukarjajo z izobraževanjem starejših, med njimi SUTŽO, Inštitut Antona Trstenjaka, društva upokojenih strokovnih delavcev, gerontološko društvo Slovenije, dnevni centri za dejavnosti starejših. Obstojajo pa tudi predupokojitveni programi, ki so nastali na ministrstvu za obrambo.

SUTŽO je razvila mrežo različnih univerz za tretje življenjsko obdobje. SUTŽO deluje kot krovna organizacija za številne organizacije v civilni družbi. Za te organizacije pripravlja izobraževanje in usposabljanje.

SUTŽO je bila v tesni povezavi z MISSS, mladinskim informativni središčem Slovenije.

Oddelek za pedagogiko in andragogiko, na FF v Ljubljani, Andragoško društvo, Slovenije, Andragoški center Slovenije, Zveza društev upokojencev Slovenije itd. Ti izvajalci izobraževalnih programov za starejše se najbolje povezujejo v skupnih projektih, redkeje pa nastopajo skupaj braneč skupen politični položaj. SUTŽO je prav tako vzpostavila mrežo muzejev in kulturnih mediatorjev.

Glede na to, da ima Slovenija dolgo tradicijo v teoriji izobraževanja odraslih je razumljivo, da so v Sloveniji priznali pravico odraslih do neformalnega izobraževanja in da imajo posamezne ciljne skupine pravico, da vplivajo na cilje, vsebine, metode in tehnike izobraževanja starejših (Deželno poročilo o akcijskem načrtu za učenje odraslih: Slovenija, str. 5).

V Sloveniji tečejo tečaji za izobraževalce starejših in sicer že 34 let na univerzi za tretje življenjsko obdobje. Še več, pred tremi leti so na SUTŽO razvili 80-urni program za prihodnje izobraževalce/mentorje starejših. Njihova vloga je predvsem v tem, da pripravijo starejše študente, da izmenjujejo med seboj izkustveno znanje, da integrirajo svoje izkušnje v izobraževalne programe. Njihova naloga je tudi v tem, da »uporabljajo« starejše kot izobraževalni in učni vir, pri čemer vnesejo njihovo znanje v izobraževalne programe. Znanje gradijo skupaj s starejšimi in z učnimi skupinami.

Gre tudi za to, da starejši izkažejo odgovornost za organizacijo izobraževalnih srečanj in da prispevajo k učnim virom. Na področju izobraževanja starejših gre tudi za to, da starejši študenti sodelujejo v javnih nastopih in da sodelujejo s svojim znanjem v javni sferi. Nadalje metode, ki jih uporabljamo v izobraževanju starejših odraslih, so odvisne od načel, ki so vodilo izobraževanja starejših in tako tudi organizacije, ki

ponuja izobarževanje starejših. Če organizacija nima jasnih in dogovorjenih načel, ki pridejo do izraza na vseh ravneh in na vseh področjih izobraževanja starejših, tudi izbrane metode niso učinkovite.

Analiza intervjujev z mentorji

Izobraževanje starejših ni le izobraževanje na določeno temo, ni le prenašanje in konstruiranje znanja. Izobraževanje starejših so tudi odnosi in priprava starejših na to, da razumejo svoj družbeni položaj in se uprejo, da bi bili nemočni pri spreminjanju družbe (manjka vir).

Ta raziskava je raziskava o mentorjih in njihovi vlogi, mentorjih, ki starejše vodijo do različnih ciljev, to pomeni njihovih lastnih ciljev in ciljev njihove študijske skupine, študijskih krožkov. Raziskava je utemeljena na tej in spoznanjih drugih raziskav (Bračun Sova in drugi)

Te raziskave so pokazale, da je mentoriranje v precejšnji meri odvisno od individualnih potreb študentov in skupnostnih potreb. Izobraževalno vprašanje »Kako mentorji čutijo svojo vlogo?«. je bilo razdeljeno v podkategorije:

- kako se mentorji učijo in kako se usposobijo za mentoriranje študijskih krožkov;
- kako mentorji ocenjujejo proces učenja v povezavi z mentorskim delom v študijskem krožku;
- kako mentorji pripravijo program za svoj študijski krožek in kako ga izvajajo;
- kako mentorji prepoznajo individualne značilnosti udeležencev v študijskem krožku in značilnosti njihove študijske skupine:
- kako mentorji ocenjujejo razmerja v študijski skupini;
- kako vidijo vlogo mentorja študijskega krožka:
- kako mentorji ocenjujejo dejavnosti udeležencev v študijskem krožku;
- kako mentorji vidijo položaj starejših v družbi.

Latvija

Mentorji ne grede skozi posebno usposabljanje. Usposobijo se skozi življenje, usposabljaajo se s pedagoškimi izkušnjami, ki so jih privedle do tega, da lahko prevzamejo mentoriranje študijskih skupin in tistih, ki so morda tudi bolj izobraženi in bolj izkušeni od njih samih. Komunikacija in razmerja med starejšimi študenti in njihovim mentorjem morajo biti utemeljeni na medsebojnem spoštovanju. Brez medsebojnega spoštovanja ni moč pričeti izobraževalnega procesa. Večina mentorjev ima že veliko izkušenj z delom za mlade ljudi, a ko pričnejo delati s starejšimi, imajo končno občutek, da delajo s tistimi, ki so jim enakovredni. Mnenja so, da ne gre pri mentoriranju starejših samo za poučevanje, marveč tudi za učenje in zato je "poučevanje" starejših zanimivo. Zvečine imajo mentorji mentoriranje starejših radi.

Čeprav nekateri starejši študenti niso univerzitetno izobraženi, pa se zdi, da dejstvo, da sodelujejo v izobraževanju v svojih poznejših letih naredi, da si želijo doseči več in si želijo razvoja. To je pomembno dejstvo, kajti mladi v šolah, pa naj gre za gimnazijo ali za univerzo, so pogosto prisiljeni, da se vključijo v izobraževanje in tega ne počnejo iz svoje svobodne volje. V šolo prihajajo zato, ker tako želijo starši ali zato, ker potrebujejo visokošolsko diplomu, da bi se umestili na trg dela. Starejši pa nimajo takšnih problemov. Starejšim se ne mudi in vse kar počnejo v poznejših letih življenja je za njihovo lastno dobro in za izobraževanje se odločajo iz svoje svobodne volje.

Mentorji ocenjujejo proces učenja v povezavi s svojim mentorskim delom v študijskem krožku. Poskušajo delati s skupino in z vsakim študentom posebej. Kadar pa se zbere več študentov, nastane večja skupina, pa takšen individualen način dela seveda ni mogoč. Mentorji odgovarjajo na vprašanja, ki jih imajo njihovi starejši študent, izkustveno znanje pa vključijo v programe za vse.

Programe navadno pripravljajo šole in ali izobraževalni centri. Če tega šola ali izobraževalni center ne stori, ima mentor pravico, da razvije svoj program a pod

pogojem, da ga potrdi vodstvo šole ali pa ustrezní oddelek vlade ali nacionalne agencije za izobraževanje.

Kot smo že omenili, vsak od udeležencev izobraževanja dobi svoje mesto v izobraževalnem procesu (odvisno od velikosti skupine in od časa, ki je na razpolago). Odnosi v študijskem krožku so zelo pomembni in se začenjajo na samem začetku, ko se sreča študijska skupina oziroma še prej v času programiranja izobraževalnega programa. Želje, cilje in potrebe, zaradi katerih se udeleženci v izobraževanju starejših odločajo za vpis v posamezni program, pridejo do pravega izraza, ko je program razvit.

Španija

Mentorji, ki so bili vključeni v intervjuje poučujejo starejše in so mnenja, da poučujejo izkušene ljudi. Mentoriranje in poučevanje starejših v pokoju in tistih, ki se približujejo upokojitvi, mentorjem daje prijetnejši občutek kot poučevanje mladih. Večina intervjuvanih se strinja, da je izobraževanje najpogosteje dvosmeren process in da se učijo hkrati, ko poučujejo. Starejši udeleženci lahko izmenjujejo z drugimi svoje široko izkustvo in znanje, tako da se nekaterim mentorjem zdi, da bi udeleženci lahko tudi sami prevzeli vlogo mentorja ali vsaj občasno. Za vprašane v raziskavi mentoriranje ni le poučevanje, mentoriranje pomeni spremljanje udeležencev, pomeni lajšanje njihovega učenja in za nekatere biti mentor pomeni biti prijatelj vsem, ki so v skupini.

Vprašani razmišljajo o mentoriranju predvsem kot o usmerjanju tistih, ki se učijo in mentorji pravijo tudi, da se radi učijo od svojih študentov.

Mentorji se dobro počutijo v svoji vlogi in pravijo, da so prepoznali več učnih slogov, nekateri posnemajo svoje nekdanje mentorje, nekateri svoje sošolce. Mentorji imajo ponavadi pozitiven odnos do svojih študentov in večina njih trdi, da se s svojimi študenti učijo strpnosti.

Vsi vprašani mentorji nimajo formalne izobrazbe s področja poučevanja in mentoriranja, vendarle so se vsi udeležili kakšnega dopolnilnega izobraževanja na temo izobraževanja in učnih metod. Udeležili so se denimo tečajev MOOC, online usposabljanja, delavnic ali seminarjev o različnih učnih tehnikah. Povedali so tudi, da so večino spretnosti poučevanja pridobili s prakso in izkustvom. Vsi vprašani mentorji se strinjajo, da je programiranje izobraževanja pravzaprav osnova za doseganje dobrih rezultatov. Učne skupine in učne teme organizirajo glede na želje in cilje svojih študentov, kar se običajno zgodi že na prvih izobraževalnih srečanjih. Nekateri študenti sodelujejo v dodatnih dejavnostih, ki jih mentorji organizirajo zunaj zidov predavalnice, kot so denimo pogovori, tustični obhodi in podobno, pri čemer vendar je odločitev za to ali ono dejavnost je v rokah učne skupine.

Mentorji vedno sledijo določenemu programu in urniku, a nekateri med njimi so povedali, da temu ni tako, kadar ugotovijo, da se študenti ne odzivajo tako kot so morda pričakovali. Mentorji običajno motivirajo svoje študente tako, da prisluhnejo njihovim predlogom glede vsebine programa, pa tudi glede metod.

Individualne značilnosti vsake skupine so lahko zelo različne. Obstojata veliko razlogov za to, da se udeleženci udeležujejo izobraževanja, tako da se vprašani mentorji strinjajo, da morajo biti pozorni na individualne potrebe in cilje. Ključnega pomena je, da je mentor iznajdljiv, ko poskuša zadovoljiti individualne potrebe in interese. To je osnova njegovega uspešnega dela. Individualne značilnosti lahko vplivajo na druge udeležence. Delo s pomazeniki vpliva tudi na celotno skupino in to si velja zapomniti. Vsi mentorji poročajo, da si želijo ustvariti skladno ozračje v svojih študijskih skupinah. Prepričani so, da je potrebno vključiti slehernega udeleženca in ga tudi spodbuditi, da sodeluje pri učnih dejavnostih. Študenti niso samo skupina ljudi, ki se skupaj učijo. So udeleženci, ki si želijo dobrih odnosov ter izkusiti osebno rast.

Litva

Mentorji občutijo veliko spoštovanje do svojih starejših študentov saj so prepričani, da so ti vir modrosti, da imajo nešteto izkušenj in so zmožni dati nasvete. Poleg tega

so starejšim dolžni spoštovanje in podporo. Če mentorje vprašamo, kako si predstavljajo svojo lastno starost, živahno odgovarjajo. Pri svoji starosti se počutijo srečni, izkušeni, modri in pripravljeni, da svoje izkušnje predajo drugim.

Mentorji se dobro počutijo, ker imajo možnost, da srečajo starejše študente in imajo možnost z njimi razpravljati, izmenjati si izkušnje na posamezne teme ali glede posameznih vprašanj, vendarle pa so tudi mnenja, da bi starejši morali biti bolj dejavni, bolj zavzeti, da bi se morali srečevati v klubih, kavarnah. Morali bi prijetno in koristno preživljati čas, vzdrževati dobro razpoloženje in pozitiven odnos do starosti in življenja. Mentorji opredeljujejo sebe kot predavatelje, učitelje, katerih naloga je zbrati študente, da se pripravijo za posamezne dejavnosti in predavanja. Njihova naloga je zagotoviti, a starejši čas preživljajo prijetno in namensko. Njihova naloga je tudi, da omogočajo starejšim študentom, da pridejo v stik drug z drugim, da sodelujejo v razpravah, v skupinskem delu, pri manualnih dejavnostih itd. Večina mentorjev se z veseljem odzove na povabilo, da pripravijo prdevavanja in prpograme za starejše, da z njimi izmenjajo znanje in da se učijo od študentov. Vprašanim mentoriranim pomeni zmožnost komuniciranja z zanimivimi ljudmi, prenašanje znanja, veselje, da nekemu omogočiš, da boljša sebe, da vloži napor v nekaj smiselnega, da uživa v rezultatih svojega dela. Mentorji imajo pri mentoriranju najraje: navdušenje starejših študentov, njihovo vedoželjnost, njihovo sodelovanje, saj starejši študenti sprašujrjo in poslušajo, dajejo povratne informacije. So preprosti in razumevajoči. Mentorji cenijo tudi njihovo zmožnost, da svoje znansveno znanje in izkušnje lahko prispevajo za skupnost.

V svoji vlogi mentorja se mentorji počutijo dobro ali odlično, zato ker cenijo, da lahko znanje izmenjujejo s starejšimi in da na ta način tudi njihovo življenje postane prijetno.

Pojavlja se tudi vprašanje ali lahko mentoriranje na tak ali drugačen način vpliva na osebno ali poklicno življenje. V raziskavi mentorji poročajo, da prebirajo različno znanstveno in poslovno litaraturo, članke, da uporabljajo različne IKT pripomočke, Na ta način poglobljajo svoje osebno in profesionalno znanje. V večini primerov

razvijajo znanje in spretnosti doma, neformalno, z avtonomnim učenjem in le včasih se udeležujejo posebnih seminarjev, konferenc in drugih dogodkov.

Večina mentorjev UTŽO ne pripravlja dolgoročnih programov ali dolgoročnih učnih načrtov. Predavajo takrat, ko jih vodstvo univerze povabi v to vlogo in takrat razpravljajo o posebnih temah in vprašanjih, ki bi starejše zanimala, pa vendarle nekateri mentorji načrtujejo vnaprej izobraževalne programme, pripravljajo dolgoročne izobraževalne programme in izvedbene načrte. Preden ustvarijo poseben program, mentorji izvedejo manjšo raziskavo tako, da lahko odkrijejo posebne potrebe in pričakovanja starejših. Vsi vprašani so dejali, da so starejši pripravljeni sodelovati v izobraževalnih dejavnostih in pri načrtovanju izobraževalnega procesa. Običajno dajejo pobude za izobraževalna srečanja, ekskurzije, neformalna srečanja, kjer se поблиže spoznajo, pogosto predlagajo teme, ki jih zanimajo, med seboj si izmenjujejo tudi literaturo in učne vire. Takšno prispevanje se zdi vsem mentorjem zelo dobro. Cenijo ga v večini primerov in največkrat spodbujajo študente, da še bolj sodelujejo v izobraževalnem procesu.

Iz odgovorov vprašanih je razvidno, da večina mentorjev ne uporablja posebnih metod za preučevanje posebnih potreb študentov. Navajajo, da so starejši študenti pripravljeni, da proces na prijazen in vljuden način prekinejo, če česa niso razumeli. Izobraževalno delo temelji na medsebojnem zaupanju in sodelovanju. Tako so vprašani poudarili, da ritem poučevanja in neenake možnosti starejših za učenje še posebej, ko gre za praktično delo, velja upoštevati.

Ko gre za vrednotenje medsebojnih odnosov v študijski skupini, pa so vsi mentorji mnenja, da je ozračje v študijski skupini izjemno pomembno. Zato tako mentorji, kot starejši študenti naredijo vse, da bi spoštovali drug drugega, da bi izobraževalni process potekal brez zapletov in v takem primeru je rezultat nagrajujoč. Mentorji čutijo, da lahko študentom zaupajo, vidijo, da so cenjeni.

Tako se ustvarijo topli medsebojni odnosi, ki odpirajo nove poti v izobraževanje. Mentorji so pripravljeni poučevati in prenašati svoje znanje in študenti so pripravljeni znanje sprejeti.

Slovenija

Vprašani v raziskavi imajo vsaj univerzitetno izobrazbo (magisterij). Eden od vprašanih je magister znanosti. Štirje od šestih vprašanih imajo izobrazbo s področja pedagogike in andragogike. Skupno jim je to, da skrbijo za svojo usposobljenost predvsem tako, da se samostojno učijo in izobražujejo.

Neformalno se izobražujejo in tako tešijo svoje potrebe in zanimanja. Pomembnejše so jim kompetence mentorjev, kar zadeva predavanje, lajšanje učenja, usmerjanje in spremljanje učenja v študijski skupini.

Neka vprašanka je tako računalniško znanje pridobila s samostojnim učenjem in z obiskovanjem tečajev. Znanje andragogike pa zelo ceni tj. znanje, ki ga potrebuje za prenašanje znanja in spretnosti na skupino učečih se.

Razen tega so mentorji prepričani, da mora mentor »čutiti svoje študente in znati upoštevati njihove izkušnje«. V pričevanjih naletimo na pripombo, da mora mentor imeti didaktične spretnosti (za prenos znanja) in zmožnost, da svoje starejše študente motivira za študij. Mentorji morajo biti empatični, sodelovalni, inovativni, spodbujati morajo sodelovanje, dialog in večati vedoželjnost starejših študentov. Mentorji se za mentoriranje v študijskih kroških usposabljuje tako, da sodelujejo v vrsti delavnic za odrasle, da berejo andragoško literaturo, da sodelujejo v začetnem izobraževanju za mentorje odraslih, ki ga ponuja Andragoški center Slovenije (ACS). Sodelujejo tudi v izobraževanju za mentorje, ki poteka na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje.

Mentorji se izobražujejo na različne načine:

- Z e-tečaji,
- z branjem literature (znanstvene in strokovne monografije, učbeniki, znanstvene in strokovne revije, časopisi),
- s pogovori s strokovnjaki s svojega področja
- na tečajih, v delavnicah, na seminarjih.

Izkazalo se, da je vrstniško učenje precej pomembno, kakor tudi učenje od prijateljev in sorodnikov.

Vrstniško učenje je v strokovnih krogih vse pomembnejše. Različno ga spodbujajo tudi v podjetjih in internetnih skupnostih (Billett, 2012).

Mentorji se izobražujejo tudi takrat, ko so na počitnicah, ko ni predavanj. Mentorji se učijo in se izobražujejo med počitnicami s pripravami na novo študijsko leto.

Vprašani mentorji so prepoznali tri skupine dejavnikov, ki vplivajo na njihovo usposobljenost za mentoriranje. Ti dejavniki so zbrani v tri podkategorije; vrste potrebnega znanja, način samoizobraževanja in trajanje učenja.

Na temelju intervjujev se je izkazalo, da sta pripravljenost mentorjev za učenje in njihova zavzetost za učenje pomembni. Mentorji so poudarili, da je "čutenje drugih" pomembno, kar pomeni, da imajo mentorji zmožnosti za učinkovito komunikacijo, dialog in empatično sodelovanje, kakor tudi za strokovno prenašanje znanja in zadovoljevanje potreb študentov.

Ta spoznanja ustrezajo študijam o pomembnih mentorjevih kompetencah (Nahmad Williams in Taylor, 2015). Mentorji trdijo, da so socialne in didaktične kompetence najpomembnejše od vseh. M₄ pravi, da je profesionalno znanje (znanje jezika) potrebno. Vprašani se izobražujejo, zvečine se učijo sami, tako, da berejo, plujejo po internetu, se udeležujejo tečajev in se učijo s pomočjo kolegov, vrstniškim učenjem med kolegi.

Naslednje izjave mentorjev se zdijo zanimive za našo obravnavo: veliko so se naučili od članov skupine, iz njihovih zgodb in izkušenj. Ta trditev ilustrira opredelitev človeškega kapitala, za katerega Healy in Cote (2001, str.18) pravita, da ga sestavljajo "znanje, spretnosti, kompetence in individualne značilnosti,boljšanje družbenega in ekonomskega življenja." V intervjuju so mentorji povedali, da so zgodbe njihovih starejših študentov pomemben vir za njihovo učenje.

V nadaljevanju navajamo izjave o modrosti starejših (življenjske zgodbe), profesionalnem znanju, razvoju potrpežljivosti, didaktičnih spretnostih (predavateljske spretnosti).

Mnenja smo, da je potrpežljivost potrebna zato, ker so starejši starejši, bolj zaradi narave dela kot njihove starosti. Mentorji posvečajo pozornost vsakemu študentu posebej. Situacije, ki jih srečujejo, so drugačne od tistih v formalnem izobraževanju

mladih, kjer učitelji predavajo, a ne sledijo potrebam učencev (ritem učenja, odmori itd). Z mentoriranjem na UTŽO so mentorji izboljšali svoj predavateljski način.

Nadaljnje izobraževanje ponuja mentorjem priložnosti, da ta postane bolj samozavestni. Spoznali smo, da sta izobraževanje in učenje ključna dejavnika, ki vplivata na mentoriranje v študijskih krožkih.

Prav tako smo ugotovili, da mentorji vedo, da ne bodo mogli ostati mentorji brez nenehnega izobraževanja, saj je učenje sestavni del življenja in nuja za mentorje.

Mentorji, ki smo jih intervjuvali trdijo, da osebno rastejo zaradi vpliva starejših.

Mislijo, da so povečali svoje razumevanje različnosti, da so bolj potrpežljivi, vztrajni in samozavestni. Bolj so voljni spoprijeti se z različnostjo in jo sprejeti.

Mentorji poudarjajo pomen osebne rasti v povezavi z lastno zavzetostjo pri mentoriranju študijskih skupin. Čutijo, da osebno rastejo v odnosu s starejšimi študenti, tako, da jih poslušajo, slišijo njihove življenjske zgodbe. Mislijo, da so pridobili vrline kot sta potrpežljivost in vztrajnost. Pogosto omenjajo potrpežljivost. (računalniško izobraževanje). Mentorji želijo svojim starejšim študentom dati več in boljše, zato se tudi sami nenehno izobražujejo in boljšajo svoje predavateljske spretnosti.

Za nekatere mentorje je pridobljeno znanje koristno tudi zunaj ustanove.

Izobraževanje starejših ne prinaša novega znanja le starejšim učencem, pač pa tudi mentorjem. Študijski krožki se močno razlikujejo in omogočajo, da znanje, izkušnje življenjske zgodbe mentorji povežejo in tako zagotovijo medsebojno, osebno rast.

Tako so študijski krožki tako zelo drugačni od tečajev. Vsebine učenja niso povsem določene, mentorji in študenti so si blizu, mentorji nadgrajujejo svoje znanje.

Ugotovili smo, da se mentorji zavedajo pomena prvega vtisa, predstavitve programa, začetkov dobrih odnosov v sproščnem ozračju v skupini. Sproščeno in prijateljsko ozračje v skupini se lahko vzpostavi pod pogojem, da so želje vseh članov študijske skupine upoštevane in da so odnosi empatični. V ta namen, mentorji poskušajo narediti izobraževalna srečanja zanimiva in dinamična.

Samo zadovoljni starejši, ostanejo v študijski skupini, drugi skupino zapustijo.

Največkrat je temu tako.

Na temelju analize intervjujev je prišlo do spoznanja, da programiranje vsebin in načrtovanje izvedbe izobraževanja starejših naredita izobraževanje odraslih drugačno od formalnega izobraževanja. Moramo poudariti, da morajo mentorji upoštevajo želje in pričakovanja vseh študentov in tudi svoje lastne želje in pričakovanja.

Mentorji so prožni pri izbiri tem izobraževalnih srečanj. Glavna metoda na SUTŽO je diskusija in je socialna razprava. Mentorji trdijo, da uporabljajo tudi delo s posameznikom, delo v parih in delo v skupini. Študijske skupine študirajo različna besedila, gredo na razstave, v jezikovnih skupinah uporabljajo učbenike in slovnice. Na računalniškem usposabljanju in pri slikarstvu je poudarek na praktičnem delu. Mentorji imajo radi eklektične didaktične metode in morajo upoštevati evalvacijo, ki jo dojemajo kot pomembno v izobraževanju odraslih, da tako zvedo, česa so se študenti naučili in kako so se učili. Pogosto se s študenti pogovarjajo o izobraževalnih srečanjih, takrat ko gredo skupaj z njimi na kavo.

Mentorji ki so sodelovali v raziskavi, prilagajajo program skupinam. Kar precej časa potrebujejo, da skupino spoznajo in se ji prilagodijo, da odkrijejo, kaj je študentom všeč in kaj jim ni všeč.

Če pa so mentorji že dlje delali s skupino, jo dobro poznajo, program prilagodijo skupini že med pripravo, pred začetkom študijskega leta. Vsebin posameznim skupinam ne prilagajajo, pač pa prilagajajo učne dejavnosti, kot so vaje, filmi, poslušanje glasbe, obiskovanje razstav, muzejev, izlete, obiskovanje relevantnih ustanov.

Ugotovili smo, da mentorji izobraževanje ali izobraževalni program prilagodijo, če se zavedajo, kako pomembno je, da se s skupino pa tudi s posameznimi študenti spoznajo.

Mentorji trdijo, da je nadvse pomembno spoznati posamezne študente, da tako lahko nekaterim določijo meje, da jih prilagodijo večini. Ti procesi skupinske dinamike so dobro poznani in jih pri skupinskem učenju upoštevamo. (Sweet, Michaelson, 2012). Strinjamo se z mentorji, ki pravijo, da je treba študente poznati, da se lahko z njimi občasno pogovorimo in da vemo, koga moramo posebej spodbuditi ali ga pomiriti. Tako lahko sklenemo, da mentorji v študijski krožkih ne prenašajo znanja ali prav malo, počnejo pa vse drugo. Njihova naloga je, da svetujejo,

usmerjajo, spremljajo, se podajajo od zgodbe do zgodbe, od izkušnje do izkušnje, od enega značaja k drugemu, od učenčevih osebnostnih značilnosti in zmožnosti k drugim. Presenetilo nas je, da si moraš kot mentor pridobiti spoštovanje najmočnejših in da nato drugi v skupini sledijo. " Če temu ni tako, se lahko skupina obrne proti mentorju" Mentor si mora pridobiti zaupanje tistih, ki imajo družbeno moč v skupini (glej Casula 2015). Glede na to, mentorji plujejo med študenti in skupino in povezujejo življenjske zgodbe v celoto.

Študijske skupine privabijo različne ljudi, ki imajo vsi svoje življenjske zgodbe.

Nekateri se v skupino bolje integrirajo kot drugi.

Težave nastanejo, kadar nekateri študenti, ogrozijo ravnotežje skupine. Težko je s takšnimi študenti in na skupino slabo vplivajo. Takšne skupine so lahko breme za same študente in mentorja. Zato skupina ne deluje dobro.

Ugotovili smo, da je druženje naraven podaljšek izobraževalnih srečanj tistih skupin, kjer so odnosi dobri. Včasih tudi kakšno študijsko uro posvetijo druženju, a to se zgodi le redko. Mentorji trdijo, da se njihovi študenti vpisujejo predvsem zato, ker si želijo znanja, druženje je na drugem mestu.

Dobri odnosi imajo pozitiven vpliv na študente in mentorja. Sodelovanje v študijski skupini je tedaj radostno in za večino članov so skupine sproščujoče. Prijateljski odnosi se rodijo v takšnih skupinah. Če kdo kvari ozračje, ker se obnaša grobo in nenavadno, skupinske skladnosti ni več. Če ozračje v skupini ni dobro, pa se lahko zgodi, da skupina razpade.

Mentorji trdijo, da je mentoriranje prijetno. Uživajo v poučevanju in v stiku z različnimi ljudmi. Motivira jih sam proces mentoriranja. Mentorsko delo se vraste v njihovo identiteto. (Nicolini, 2012)

Mentoriraje jim veliko pomeni, ker so v tesnem stiku s študenti. Vsi člani in mentor so si enakovredni in znanje se ustvari v pogovoru, razpravi, s svetovanjem, mentoriranjem.

Mentorji poročajo, da je njihova glavna vloga v prenašanju znanja, poučevanju in lažšanju učenja. Vedo, da njihovi študenti želijo pridobiti znanje. Da niso prišli zaradi druženja.

Mentorji imajo pozitiven odnos do mentoriranja, zanje je to način življenja. Ne gre le za prenašanje znanja. Gre tudi za prejemanje znanja.

Veseli jih, da jih študenti sprejmejo. Svoje študente veliko naučijo, jih pa tudi "poučujejo". Mentorji sebe doživljajo kot motivatorje.

Učenje v učnih skupinah je sodelovalno. Sodelovalno učenje pomeni učenje v skupini, kjer so povezave med člani pozitivne. In skupine so se že utrdile. Z neposredno interakcijo med učenjem tako študenti kot mentorji poskušajo doseči vsak svoje cilje. Študenti so dejavni in mentorji imajo radi, če jih študenti sprašujejo. Tako se teža poučevanja porazdeli.

Študenti sodelujejo na različne načine. Sprašujejo. Če študenti organizirajo, denimo študijski izlet, ima takšen izlet povezujočo vlogo za člane skupine,. Če mentor upošteva želje študentov, postanejo študenti bolj motivirani tudi za učenje.

Izstop v lokalno skupnost je za študijski krožek pomemben. Lokalna skupnost uporablja znanje starejših. Starejši dobijo znanje iz družbe in skupnosti, zato je pomembno tudi, da starejši znanje vračajo v skupnost in lokalno kolje.

Mentorji imajo pozitiven odnos to skupinskih dejavnosti. Radi imajo, da študenti kaj predlagajo, da jih zanima to in ono, da so pripravljeni razširiti si obzorja. Ob prispevanju študentov se vezi v skupini utrjujejo. Za uspešen odnos med mentorjem, mentorico in študenti je pomembno, da sta zmožna delo organizirati, spremljati študente, oceniti napredek in usmerjati študente. Mentoriranje ni, kot smo že dejali, prenašanje znanja, je vplivanje na osebno rast študentov, spremeni njihov odnos in prepričanja. Razširi njihov socialni krog in utrdi medsebojne odnose.

Mentorji so odgovorni za osebno rast študentov., kar pozitivno vpliva na celotno študijsko skupino in doseganje ciljev. Mentorji so vodje skupine, a niso edini, ki lahko postavljajo cilje in izbirajo vsebine. Nasprotno! To je naloga celotno skupine.

Mentorji svoj družbeni položaj primerjajo z družbenim položajem študentov v poznejših letih življenja. Večina mentorjev si želi, da bi lahko v starosti z življenjem nadaljevali; da bi študirali, delali za druge in zase. Da bi lahko odelovali pri sprejemanju odločitev, da bi bili avtonomni. Da bi postali to, kar želijo, v vseh življenjskih obdobjih. Zase pričakujejo dejavno vlogo v starosti.

Ljudje morajo zmeraj imeti pravico, do vseživljenjskega dela, tako kot do vseživljenjskega učenja, torej tudi v starosti. Želijo si, da bi lahko bolj sodelovali v družbenem in ekonomskem življenju in ju so-oblikovali. Starejši bi morali biti manj

pod pritiskom slabšalnih in neresničnih pozitivnih stereotipov o starosti. Mentorji za svojo prihodnost želijo, da bodo lahko postali, kar lahko postanejo. Da bodo lahko nadaljevali s svojim življenjem. Da bodo življenje lahko nadaljevali ne da bi jih drugi nadzorovali in jim ukazovali. Radi bi bili enakovredni drugim tudi na simbolni in kulturni ravni in seveda želijo si, da bi jih drugi spoštovali

Analiza anketiranja študentov

Pomen študije

Glede na prebivalstvene spremembe v Evropi morajo izobraževalne ustanove pripraviti strategije za delo s starejšimi in upokojenimi. V večini dežel in mest je danes cela vrsta izobraževalnih možnosti za starejše, kar spodbudi družbeno vključenost starejših (tistih med 50 in 60 let in več). Ti naj bi sodelovali v izobraževanju starejših ali na neformalnih področjih učenja.

Že nekaj desetletij se zdijo možnosti za izobraževanje starejših v Sloveniji zelo obetavne. Kljub temu, pa je zdaj v času "krize" izobraževanje starejših v nevarnosti zaradi ekonomskih razmerij, elitizma, spremenjenih razmerij med spoloma, razkola med mestom in deželo, digitalnega prepada med generacijami in starizma uperjenega proti tretje obdobjem. V teh časih moramo o izobraževanju starejših vedeti več, pa tudi o značilnostih starejših študentov, pri čemer se velja nasloniti na odgovore tistih, ki so že v izobraževanju starejših.

Raziskovalno vprašanje

Ta raziskovalna naloga je posvečena izobraževanju starejših, programom tega izobraževanja, vsebinam, metodam, pa tudi značilnostim starejših študentov vključenih v izobraževanje starejših. Osredotočili smo se na dejavne študente. Osredotočili smo se na motive, ki vodijo starejše, da se ti vpišejo v izobraževalne programe, na ovire, ki jim vpis preprečujejo, spodbude, ki so je deležni, na kakovost njihovega življenja pred vpisom, na vpliv izobraževanja na njihovo življenje.

Namen študije

Raziskavo smo partnerji iz Latvije, Litve Španije in Slovenije izvedli znotraj projekta Erasmus+K2 z naslovom P3AE. Želeli smo si primerjati dobljene rezultate.

Partnerske organizacije in njihove države so zelo različne. Situacija izobraževanja starejših odraslih je različna, a položaj starejših, tako smo ugotovili je podoben.

Starejši so pogosto izrinjeni na rob družbe, trga dela in javne sfere.

Rezultate te raziskave smo kasneje integrirali v izobraževalne module za starejše, ki jih razvijamo v projektu.

Ker vemo, da je poznavanje starejših, starejših študentov, njihovih socialnih potreb, njihove potrebe, da širijo svoje vrednote, njihov odnos do izobraževanja odraslih in starejših odraslih ter izvedbe izobraževalnih programov, pomembno za programiranje izobraževanja starejših kot tudi za izvajanje izobraževanja, moramo prepoznati spodbude, ki jih starejši dobijo za izobraževanje in potrebno je vedeti, kako izobraževanje vpliva na življenje starejših.

Preučili smo:

kdo so starejši študenti, katerega spola so, koliko so stari, kakšno je njihovo izobraževalno ozadje, kakšen je bil njihov zaposlitveni status pred upokojitvijo, motive, ki so starejše navedli, da se vključijo v izobraževanje odraslih v času zaposlenosti, naravo njihovega odnosa do izobraževanja odraslih, motive za vpis v izobraževanje starejših, nekdanje ovire, zaradi katerih se niso udeleževali izobraževanja odraslih, spodbude, ki so jih sprejeli za izobraževanje, najbolj priljubljene programe in učne metode v izobraževanju starejših, transformativni vpliv izobraževanja starejših in vpliv na kakovost življenja starejših.

Raziskovalna vprašanja

Je v izobraževanju starejših več tistih, ki živijo s partnerjem in družino ali tistih, ki živijo sami in so morda zato bolj osamljeni?

Kakšen je delež tistih iz ruralnega okolja v primerjavi z deležem tistih iz mesta?

Je med starejšimi študenti več visoko izobraženih kot drugih?

Ali vključenost v izobraževanje odraslih v aktivnih letih vpliva na vključenost v poznejših letih življenja?

Kateri programi so najbolj priljubljeni/obiskani?
Katero metode so najbolj priljubljene?
Ali število let v pokoju vpliva na sodelovanje v izobraževanju starejših odraslih?
Je število nedavno upokojenih večje od števila tistih, ki so se upokojili pred leti?
Ali se vpisujejo zaradi potrebe po strukturiranju časa?
Kakšen je delež tistih, ki so se vpisali v izobraževanje starejših in so obiskovali izobraževanje odraslih v svojih poklicno dejavnih letih?
Kakšen je bil njihov motiv za vpis?
Ali lahko sklepamo, da se tisti, ki so bili vključeni v izobraževanje odraslih, lažje vključijo v izobraževanje starejših odraslih?
Kakšen je delež tistih, ki so se vpisali v izobraževanje odraslih zaradi delovnih potreb in se zdaj vpisuje zaradi potreb, zasebnega življenja ali zanimaj, ki jih niso mogli izživeti v delovno aktivni dobi?
Kaj so glavni motivi za sodelovanje v izobraževanju starejših?
Kdo spodbuja starejše, da se vpišejo v izobraževalne programe in kakšen je njihov odnos do izobraževanja starejših?
Kakšne so druge dejavnosti starejših študentov?
Ali na kakršenkoli način prispevajo k družbenemu življenju?
Kako dobro je bilo njihovo življenje preden so se vpisali v izobraževanje starejših v primerjavi z življenjem danes? So morda bolj optimistični, bolj samozavestni, se je njihovo komuniciranje izboljšalo, da bolje sprejmejo svoje staranje?
Ali zdaj lažje zaprosijo za pomoč? Imajo več prijateljev? So zato manj osamljeni? Se je kakovost njihovega življenja izboljšala?
Se bodo še vpisali v izobraževanje starejših?

Skupni rezultati ankete

Glede na skupne podatke pridobljene z raziskavo (Aneks 2, Skupni rezultati) lahko vidimo, da so bili vprašani predvsem v starosti od 60-70 let in predvsem ženskega spola. Večinoma živijo s partnerjem/ možem, ženo in v mestu. Večinoma imajo univerzitetno izobrazbo. Pred upokojitvijo so bili strokovni delavci in vodstveni kadri/ visoki uradniki in večina je bila zadovoljnih z delom na delovnem mestu. V pokoju so

bili od 1 do 9 let. Povedali so, da so v izobraževanju odraslih v delovno aktivni dobi bili pogosto ali malokrat. V izobraževanje odraslih so se vključili, ker so potrebovali znanje za delo, ker so si želeli druženja in osebne rasti. Razlogi za ne vključenost v izobraževanje odraslih so bili; preveč dela in družinskih obveznosti, pa tudi strošek izobraževanja. Kaj so najpopularnejši programi izobraževanja? 16% vprašanih je navedlo: keramika, vrtnarjenje in druge prostočasne dejavnosti. Vprašani imajo najraje razpravo, raziskovanje, avtonomno učenje kot metodo izobraževanja starejših odraslih. Večina jih program obiskuje enkrat tedensko (66%) ali dva do trikrat tedensko (32%) - Naših vprašanih nihče ni prav posebej spodbujal, naj se vključijo v izobraževanje, ali pa so jih spodbujali partner in družina/otroci. Vprašani so zelo zadovoljni s programi, v katere so se vpisali. Tudi zadovoljstvo z življenjem pred vpisom je bilo veliko. Glede prostočasnih dejavnosti so navedli hobije, več hobijev. Več kot večina vpisanih je izjavila, da se bodo vpisali tudi naslednje leto. Dejali so, da so zdaj bolj optimistični, pomembnejši. Čutijo, da lahko zaprosijo za pomoč, če bi bilo potrebno. Navedli pa so, da se ne počutijo manj osamljeni ali integrirani v družbo.

Zaključek

Različni vidiki življenja in izobraževanja starejših so bili predmet analize v štirih projektnih državah, Latviji, Litvi, Španiji in Sloveniji. Skupni rezultati raziskav so pokazali, da je model izobraževalnega sistema za starejše najboljše razvit v Sloveniji, kjer je univerza za tretje življenjsko obdobje izjemno bogata z edinstvenimi rezultati in izkušnjami. V Španiji pa je dobro razvita tudi pravna podlaga za razvoj izobraževanja starejših, kot smo lahko videli v oddelku 1. Demografija in pravna vprašanja. Če govorimo o Litvi in Latviji, pa predlagamo, da se ti dve državi zgledujeta po Sloveniji in Španiji. Končna spoznanja študije lahko razdelimo na tri dele, kot smo predlagali že v kazalu in sicer: demografski podatki, pravna podlaga, značilnosti učenja v poznejših letih življenja, mentor in rezultati anket in intervjujev.

Demografski podatki in pravna podlaga kažejo, da so vse države na področju izobraževanja starejših bolj razvite od Latvije in imajo boljše okoliščine za življenje starejših in za njihovo izobraževanje. Programi za starejše niso komercialno obravnavani pa tudi zelo malo je organizacij, ki se ukvarjajo s starejšimi in njihovim prostim časom in z drugimi podpornimi dejavnostmi.

Po drugi strani zaposlovanje starejših v Litvi v porastu, vendarle se na trgu delovne sile pojavlja kompleksno vprašanje, to je diskriminacija po starosti. Diskriminacijo po starosti je moč zaznati v delovnih razmerjih, kjer delodajalci na skrivaj ali pa odprto uveljavljajo kriterije starosti, ko se odločajo med kandidati za zaposlitev. Kljub temu obstojajo različni primeri diskriminacije po starosti skoraj v slehernem sektorju gospodarstva in na področju regulacije delovnih razmerij. Diskriminacija se kaže tudi v tem, kako se govori o posameznikih na različnih stopnjah njihove poklicne poti. Kljub vsemu pa vlada Litve dejavno podpira vseživljenjsko učenje in uveljavlja različne evropske in nacionalne programe. Tovrstne spremembe nastajajo na podlagi zakona. Situacija v Španiji je drugačna. V Španiji vlada formalno obravnava in podpira starejše delavce na trgu dela in tovrstni ukrepi so neposredno povezani s pokojninskim sistemom. Nastajajo reforme in obstojajo finančne spodbube, ki se nanašajo na poravnavo kotizacije socialnega zavarovanja. Vendarle pa, če govorimo

o zaposlovanju po upokojitvi, španski starejši delavci niso pogosto zaposleni potem, ko so dopolnili 65 let in so daleč od evropskega povprečja (18,7% v 28 državah članica).

V Sloveniji sta za izobraževanje starejših odgovorni dve ministrstvi; Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ti dve ministrstvi sta odgovorni za oblikovanje politik, ki se nanašajo na izobraževanje odraslih. MIZŽ ali pa Ministrstvo za kulturo pa tudi Ministrstvo za kmetijstvo podpirajo nove programe izobraževanja odraslih. Večina sredstev za nadaljnje izobraževanje, neformalno izobraževanje, prihaja letno in je določena z letnimi načrti MIZŠ.

Kar zadeva učne značilnosti, se situacija v Latviji ne uvršča visoko med državami, ki so udeležene v projektu. Po eni strani je v Latviji malo organizacij, ki delujejo na področju izobraževanja in usposabljanja ali izobraževalnih dejavnosti. Čeprav ima Latvija bogato zgodovino na področju izobraževanja odraslih, pa je v današnjem času manj učinkovita od evropskega povprečja. Latvija bo morala narediti še veliko korakov, kajti izobraževalna ponudba in učno gradivo, ki bi bilo pripravljeno posebej za starejše, sta zelo redki. Večina izobraževalnih oblik in večina izobraževalnih centrov ni razvila posebne podobe, ki bi pritegnila prav posebej starejše. Ker te organizacije le s težavo delajo z mladimi, te ciljne skupine ne želijo razširiti na druge ciljne skupine. Litva prav tako priznava, da je eno največjih izobraževalnih vprašanj v tem trenutku prenašanje znanja na mlade, prenašanje znanja s starejših na mlade. V Litvi je premalo mentorjev in izobraževalcev in verjetno je tudi zaradi tega zanimanje starejših za izobraževanje majhno.

V Španiji se večina izobraževalnih iniciativ kaže na področju funkcionalne pismenosti, kulture in pristočnega izobraževanja, imajo pa tudi izobraževanje za pripravo na upokojitev, izobraževanje za krepitev osveščeniosti in izobraževanje za osebno rast (posebna pozornost je namenjena novim tehnologijam). V Španiji se ne razvija izobraževanje za starejše, ker je v tem času pozornost posvečena predvsem nezaposlenim. Stopnja nezaposlenosti je visoka. Kljub temu pa obstaja pristočasno

izobraževanje in podpora tovrstnemu izobraževanju, česar v Latviji ni. Navsezadnje pa v Sloveniji izobraževanje starejših ponujajo kot izobraževanje za dejavno staranje, ki ga v tej državi pojmujejo kot možnost, da starejši delajo dlje, da bolj ali manj dejavno uporabljajo družbene vire kot so izobraževanje, kultura, zdravje, delo, transport in stanovanje. V tej državi obstojajo najprimernejši pogoji za razvoj izobraževanja odraslih in starejših odraslih med vsemi državami projektnih partnerjev. V Sloveniji izobraževanje za izobraževalce odraslih oziroma starejših odraslih poteka že 34 let na univerzi za tretje življenjsko obdobje. Razen tega so tam razvili 80-urni program za specialiste na področju izobraževanja starejših oziroma za mentorje.

Glede mentorjevih pogledov in njihovih predlogov ugotavljamo, da se mentorji v Latviji ne usposablajo za svoje delo. Svoje znanje črpajo iz izkušenj z izobraževanjem in iz življenjskih izkušenj. Tako izobražujejo starejše, ki so morda tudi bolj izobraženi in bolj izkušeni od njih. Večina mentorjev, da vso energijo za delo z mladimi a ko pričeno delati s starejšimi, se počutijo z njimi enakovredni in čutijo, a gre pri izobraževalnem procesu za več kot za poučevanje, gre tudi za vsakodnevno učenje. Čeprav nekateri starejši nimajo univerzitetne izobrazbe ali so sploh brez ustrezne izobrazbe, pa njihovo sodelovanje v izobraževalnem procesu v poznejših letih življenja kaže, da so motivirani, da bi dosegli kaj več in so pripravljene delati, da bi osebno rasli. Mentorji ocenjujejo proces učenja povezan z njihovim mentorskim delom v študijskih krožkih kot dokaj podoben učnemu procesu za mlajše. Ugotvljajo pa, da njihovi starejši študenti imajo dovolj znanja, da bi občasno lahko tudi prevzeli mentoriranje študijske skupine. Mentor spremlja in lajša učenje svojih študentov in je z njimi navadno v prijateljskem odnosu. Mentorji se dobro počutijo v svoji vlogi, trdijo, da so pri svojih študentih prepoznali različne učne sloge. Nekateri se učijo od mentorja, drugi se učijo vrstnikov itd. Mentorji navadno imajo pozitiven odnos do svojih študentov in večina mentorjev trdi, da so se z mentoriranjem starejših naučili potrpežljivost. V Litvi mentorji cenijo, da se lahko srečajo s starejšimi, z njimi razpravljajo o različnih temah in njihovih izkušnjah prav tako se strinjajo, da bi starejši morali biti bolj dejavni, bolj navdušeni, da bi se morali zbirati v klubih upokoencev, kavarnah, da bi morali preživeti svoje življenje na prijeten način pa tudi

koristno. Morali bi biti dobro razpoloženi in ceniti starost in življenje. Vsi vprašani trdijo, da so starejši na tak ali drugačen način pripravljeni sodelovati v izobraževalnih dejavnostih in v načrtovanju izobraževalnega procesa, da običajno sami dajejo pobude in organizirajo izobraževalne obiske – ekskurzije, neformalna srečanja, da predlagajo teme, ki jih zanimajo, da si med seboj izmenjujejo literaturo in učne vire. Vsi mentorji povedano ocenjujejo kot pozitivno, cenijo v večini primerov, podpirajo starejše študente, da v učnem procesu še bolj sodelujejo. Iz odgovorov vprašanih je razvidno, da večina mentorjev ne uporablja posebnih metod, da bi prepoznala študente s posebnimi potrebami, ocenjujejo, da študenti pri tej starosti lahko prijazno prekinejo predavatelja, če česa niso razumeli. Izobraževalno delo temelji na medsebojnem zaupanju in sodelovanju. V Sloveniji so situacije različne, od situacij, ki jih zaznavamo v formalnem izobraževanju mladih. Učitelji predavajo, a ne sledijo potrebam svojih učencev (Ritem učenja, premori, učne enote itd.). Za mentoriranjem študijskih krožkov na univerzi za tretje življenjsko obdobje mentorjiboljšajo svoje predavateljske spretnosti. V ptdijskih krožkih odnosi niso formalni, učne vsebine niso povsem definirani, mentorji in študenti so si blizu. Mentorji se nenehno usposablajo. Mentorji se za mentoriranje študijskih krožkov usposablajo s samostojnim učenjem ob konsultacijah s svojimi kolegi, tako da sodelujejo v številnih izobraževalnih delavnicah, da berejo andragoško literaturo in da sudeležujejo ugodnega usposabljanja, ki ga ponuja andragoški center Slovenije (ACS). Izobraževanje starejših ne prinaša novega znanje le udeležencem v študijskih korožkih pač pa tudi mentorjem. Mentorji trdijo, da se njihovi študenti vpisujejo v študijske krožke zato, da si pridobijo znanje, druženje je zgolj na drugem mestu.

Mentorji so odgovorni za osebno rast vsakega študenta posebej, kar pozitivno vpliva na razvoj študijske skupine in vpliva tudi na doseganje ciljev.

Upoštevanje rezultatov anketa kaže, da so vprašani pripravljeni na nove učne priložnosti in možnosti. Z večine se jih poslužujejo, da nadgradijo svoje znanje in zmožnosti, zato da so bolj usposobljeni za delo ali, da pridobijo spričevalo. Večina vprašanih trdi, da z izobraževanjem pridobijo novo znanje, možnosti druženja in osebno rast. Prav tako je raziskava pokazala, da vprašane starejše od študija odvrča previsoka cena izobraževanja in tega dejstva bi se morali tisti, ki razvijajo

programe, zavedati. To dejstvo se nanaša na jezikovno izobraževanje in računalniško izobraževanje, ki veljata za najbolj priljubljeni izobraževalni temi.

Literatura in viri

Active Ageing: A Policy Framework. WHO, 2002

Adult Learning Motivation and Needs in Lithuania, Latvia, Estonia, and Finland (2010). http://www.kpmmpc.lt/kpmmpc/wp-content/uploads/2014/01/10_Suaugusi%C5%B3j%C5%B3-mokymosi-motyvacija-ir-poreikiai-Lietuvoje-Latvijoje-Estijoje-ir-Suomijoje.pdf Revised: 05/11/2016

Agnese Cimdiņa un Ieva Raubiško. 2012. "Dzīve un attīstība lauku Latvijā". Rīga "Zinātne Publishers

Agnese Cimdiņa un Ieva Raubiško. 2012. "Cilvēks un darbs Latvijā laukos". Rīga. "Zinātne Publishers"

Bēkšta, A., Dienys, V., Gedvilienė, G., Kačinskas, D., Koncevičius, G., Koncevičienė, R., Krivickas, J., Krivickienė, V., Lukošūnienė, V., Sargautaitė, V. (2011). Suaugusiųjų švietimo raidos scenarijus.

http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/scenarijai/LSSA_scenarijus.pdf Revised: 2016-12-05

Bračun Sova, R. (ur.) Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje in muzeji z roko v roki; Izobraževanje za razumevanje in uvajanje prakse starejših prostovoljnih kulturnih mediatorjev. Ljubljana: Društvo za ITŽO. 2009.

Centrālā statistikas pārvalde. 2016. "Latvijas statistikas gadagrāmata". Rīga "Centrālās statistikas pārvalde

Dumazedier, J. Sociology of Leisure. October 1974.

EUROpean Association of Hospital managers, Hospital, 2008, 3, 40

Findeisen, D. Koraki v prostovoljstvo: naredimo jih skupaj na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani. Ljubljana: Društvo za tretje življenjsko obdobje, 2012.

Findeisen, D. Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani: stvaritev meščanov in vez med njimi. Ljubljana: Društvo za ITŽO. 2010.

Findeisen, D.(ur) Posebnosti izobraževanja starejših. Characteristics of older adult education. Ljubljana, Izobraževanja starejših = Characteristics of older adult education 2. dopolnjena izd. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje, 2013

Healthy Ageing – A Challenge for EUROpe. The Swedish National Institute of Public Health, 2006

Healthy Ageing. A Challenge for EUROpe. Short version. The Swedish National Institute of Public Health, 2007.

http://www.aic.lv/ENIC/en/enic/ed_in_Latv.htm

<http://www.edusenioreu/data/outcomes/wp5/EduSenior-guide-LV.pdf>

<http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/latvia>

Improvement of Health of Older People.

http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Sveikatos_mokymas/Lektura/Pagyvenusiu_zmoniu_sveikatos_stiprinimas.pdf Revised: 20/12/2016

Kidd, J. Roby. How Adults Learn. Association Press, New York, 1959 and 1973.

Knežević, S.: Izobraževanje starejših na Univerzi za tretje življenjsko obdobje za osebnostno rast in njihovo sodelovanje v družbi, diplomsko delo, Ljubljana:

Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2007.

Krajnc, A. (ur.) Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje.

Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje, 1992.

Krajnc, A. »Mentorji in mentorstvo«. V: Posebnosti izobraževanja starejših, Ljubljana: SUTŽO, str. 7 – 33, 61 – 90, 2013.

Krajnc, A. »Older Adults as a Special Learning Audience«. Andragoška spoznanja 18, št. 3, str. 10 – 25, 2012.

Kresnik, D., Kump, S. 2008. Udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje in njihove izobraževalne značilnosti. Primer Univerze za tretje življenjsko obdobje

Living longer in good health. International publication series Health, Welfare and Sport, No. 19, Ministry of Health, Welfare and Sport of Netherlands, Hague, 2004

Mokomės visą gyvenimą. Teminio tyrimo ataskaita. (2015). Vilnius. Internet link:

http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/MVG_teminio+tyrimo+ataskaita_2015.pdf/28d20d9b-a93a-47a5-ad20-50568454c317

Nacionalinė gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategija (Žin., 2004, Nr.95-3501)

Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos įgyvendinimo 2005–2013 metų priemonės (Žin., 2005, Nr. 5-112)

Netuveli G, Wiggins RD, Hildon Z, et al. Quality of life at older ages: evidence from the English longitudinal study of aging (wave 1). J Epidemiol Com Health. 2006; 60: 357–63.

Older People in Lithuania. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3030> Revised: 10/12/2016

Palijanskienė A. Seno žmogaus psichologija. Kn.: Večkienė N (sud.). Socialinė gerontologija: ištakos ir perspektyvos. Kaunas: VDU publishing house, 2002.

Programme of Non-formal Adult Education and Continuous Training for 2016–2023. (2016). Vilnius. Internet link:

<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/3a34e780007811e6b9699b2946305ca6>

Scandinavian Journal of Public Health, 2008, 36, 265-271

Statistikos departamentas. Internet link

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>

Stratēģiskās analīzes komisija. 2006. "Dzīves kvalitāte Latvijā". Rīga "Zinātne Publishers"

Svensson T, Dehlin D, Hagberg B, Samuelsson G. The Lund 80+ study: Empirical considerations and findings. In: Schroots JJ, Birren JE (Eds.). The next generation of longitudinal studies of health and aging. Elsevier, 1993.

Svensson T. The 80+ Studies – Longitudinal, cohort and cultural comparisons from age 80 to 95 in Iceland, Lithuania and Sweden. Presentation in VI EUROpean Congress Healthy and Active Ageing for all EUROpeans. July 5–8, 2007, Saint-Petersburg, Russia.

Tālis Tisenkopfs. 2010. "Socioloģija Latvijā". Rīga. "LU Akadēmiskais apgāds"

Websites:

www.healthyageing.nu

www.EUROSTAT.eu

www.aic.lv

www.news.lv

www.countrymeters.eu

www.pensionari.lv

www.csb.gov.lv

www.thebaltictimes.com

www.eprasmes.lv

ANEKSI

Aneks št. 1

"Inferenca časopisa "Latvijas Avize, dne 4.8.2016"

Od 1. januarja 2014 do 1. januarja 2015, se bo upokojitvena starost zviševala za TRI mesece sleherno leto in sicer bo prešla od 62 let na 65 let leta 2025. Letos, VE LETU 2017, je upokojitvena starost 62 let in 9 mesecev, toda naslednje leto bo upokojitvena starost 63 let.

V prvi polovici leta so izplačali starostne pokojnine v višini 814, 1 milijona EUR. Leta 2015 so v Latviji izplačali 1.5865 milijardo EUR, v prejšnjem letu pa 16916 milijarde EUR. Minimalna pokojnina v državi je odvisna od dolžine delovne dobe in variira od 70,43 do 108,85 EUR.

Junija 2016 je bila povprečna pokojnina 295,78 EUR. Stroški izplačila pokojnin so izračunani glede na zdajšnje trende – pri čemer so uporabljeni podatki uradne statistike in o pričakovani življenjski dobi.

Povprečna izplačana pokojnina je 295,18 EUR, kar pomeni, da najbogatejši upokojenec prejme dvakrat toliko kot je povprečna pokojnina. 70 % latvijskih upokojenecv prejme pokojnino, ki ni višja od 300 €. 4 % tako imenovanih "velikih upokojenecv" pa prejema pokojnino, ki je višja 600 €.

Kot pravi Juris Puce, pravnik, economist in politik: "tisti, ki so obogateli v tranzicijskih časih okrog leta 90, so bili takrat stari od 35 do 37 let. Hitro so zasedli visoke položaje v podjetjih, tam so ostali dolgo časa, še posebej v velikih podjetjih kot Latvijski mobitel in Latvijske železnice, pa tudi v številnih zasebnih podjetjih, bankah itd. Jasno je, da bodo zdaj prejemale pokojnine, ki bodo znašale več tistoč €. Veljajo bi sprejeti ukrepe plafoniranja pokojnin.

Ali obstoja negotovost glede stabilnosti pokojninskega in socialno varstvenega sistema? Odvisno je od tega, kako se bodo gibale povprečne plače.

Če se bodo trendi nadaljevali, se bodo pojavili problemi in lahko se zgodi, da se socialno varstveni sistem sesuje.

Pričakujemo, da bi nekateri izobraževalne oblike za starejše lahko ponudili za približno 40 € na mesec in čez nekaj let bi po naših pričakovanjih lahko pridobili več starejših, ki bi v izobraževanje lahko vložili več sredstev. V današnjem času, odrasli iščejo brezplačne oblike izobraževanja, kajti želijo si novega znanja, novih spretnosti, novih prijateljev in novih izkušenj.

Aneks št. 2

Skupni rezultati ankete študentov

	Latvija	Španija	Slovenija	Litva	Povprečje
Starost					
40-44		5%			1.25%
45-49				4%	1.00%
50-54	22%	5%	2%	2%	7.75%
55-59	8%	17%	4%	2%	7.75%
60-64	25%	25%	30%	11%	22.75%
65-69	45%	33%	35%	28%	35.25%
70-74		10%	17%	34%	15.25%
75-79		5%	9%	19%	8.25%
80-84			3%		0.75%
Spol					
Moški	30%	22%	14%	15%	20.25%
ženske	70%	78%	86%	85%	79.75%
Živi					
S partnerjem/možem/ženo	52%	60%	59%	49%	55.00%
Otroki/širši družini	18%	20%	11%	13%	15.5%
Sam/a	30%	20%	30%	38%	29.5%
Stopnja izobrazbe					
Osnovna šola		5%	1%		1.5%
Srednja šola		5%	14%	5%	6.00%
Poklicna šola	25%	19%	29%	19%	23.00%
Strokovna gimnazija	5%	33%	8%	13%	14.75%
Terciarno izobraževanje	70%	38%	48%	63%	54.75%
Kraj bivanja					
Mesto	65%	82%	72%	85%	76.00%
Podeželje	35%	18%	28%	15%	24.00%
Zaposlitveni status pred upokojitvijo					
Menedžer/visok/a uradnik/ca	40%	24%	36%	10%	27.50%
Strokovni delavec	5%	43%	31%	47%	31.50%
Tehnik/ca		5%	7%	9%	5.25%
Uslužbenec/ka	25%	9%	19%	7%	15.00%
Visoko kvalificiran/a delavec/ka	25%	9%	4%	13%	12.75%
Nekvalificiren delavec/ka		5%	2%	7%	3.50%
Brezposelen/a	5%	5%	1%	7%	4.50%

Zadovoljstvo na delovnem mestu					
1			2%	2%	1.00%
2	6%		3%	4%	3.25%
3	4%	22%	8%	15%	12.25%
4	53%	38%	22%	26%	34.75%
5	37%	40%	65%	53%	48.75%
Upokojitvena starost					
1-4	67%	36%	28%	14%	36.25%
5-9	33%	29%	32%	41%	33.75%
10-14			19%	27%	11.50%
15-19		4%	13%	14%	7.75%
20-24		4%	5%	2%	2.75%
25-29			2%	2%	1.00%
Sodelovanje v izobraževanju odraslih					
Pogosto	49%	30%	39%	44%	40.50%
Redko	24%	53%	39%	36%	38.00%
Nikoli	27%	17%	22%	20%	21.50%
Razlogi za sodelovanje v izobraževanju odraslih					
Pridobitev spričevala, diplome	72%	7%	5%	35%	29.75%
Znanje/ usposobljenost za delo	28%	53%	72%	50%	50.75%
Osebni interesi		40%	22%	15%	19.25%
Razlogi za ne vključenost					
Preveč dela	25%	23%	44%	22%	28.50%
Družinske obveznosti	15%	46%	30%	39%	32.50%
Programi mi niso všeč			8%	4%	3.00%
Strokovnost izobraževanja	60%		2%	4%	16.50%
Oddaljenost od doma		23%	2%	13%	9.50%
Ne bi zmožel			7%	13%	5.00%
Nič me ni odvrnilo		8%	29%	13%	12.50%

Razlogi za sodelovanje v izobraževanju starejših					
Pridobiti novo znanje	43%	27%	58%	43%	42.75%
Poglobiti staro znanje	18%	36%	30%	23%	26.75%
Osebnostna rast	5%	13%	56%	27%	25.25%
Druženje z novimi ljudmi	21%	7%	51%	43%	30.50%
Premagovanje občutka osamljenosti		10%	6%	23%	9.75%
Strukturiranje časa	10%	7%	6%	34%	14.25%
Nadomestitev delovnega okolja	3%		5%	10%	4.50%
Programi, ki jih ponujajo izobraževalne ustanove					
Tuji jeziki	43%	66%	55%	6%	42.50%
Računalniški programi	17%	14%	19%	21%	17.75%
Umetnostna zgodovina	24%	4%	25%		13.25%
Slikanje, keramika, vrstnarjenje		2%	30%	9%	10.25%
Dejavno državljanstvo	16%	4%	19%	6%	11.25%
Zdravstveni programi		4%	5%	41%	12.50%
Drugo		6%	29%	29%	16.00%
Uporabljene metode v programih					
Diskusija	20%	30%	45%	30%	45.50%
Predavanje	28%	12%	65%	77%	13.00%
Delo v parih	13%	15%	10%	14%	12.25%
Sodelovalno učenje	5%	20%	19%	5%	8.00%
Avtonomno učenje	8%	5%	17%	2%	25.25%
Izobraževalne ekskurzije	3%	3%	46%	49%	8.75%
Projektno delo	23%	5%	7%		2.25%
Raziskovalno delo			7%	2%	31.25%
Pogostnost udeležbe v izobraževanju odraslih					
1 x tedensko	60%	75%	56%	74%	66.25%
2x-3x tedensko	40%	25%	41%	21%	31.75%
4x-5 x tedensko			2%	5%	1.75%

Osebe, ki spodbujajo starejše, da sodelujejo v izobraževalnih programih					
Partner/ica	45%	30%	13%	11%	24.75%
Družina/otroci	45%	25%	17%	6%	23.25%
Prijatelji/ce	10%	5%	11%	45%	17.75%
Sošolci/ke		2%	3%	2%	1.75%
Nihče		38%	67%	38%	35.75%
Doživljanje zdajšnjega izobraževanja					
1		5%			1.25%
2				1%	0.25%
3	57%	40%	5%	7%	27.25%
4	10%	27%	33%	39%	27.25%
5	33%	28%	62%	52%	43.75%
Zadovoljstvo z življenjem pred vključitvijo v program					
1	33%				8.25%
2	18%	10%	2%		7.50%
3	18%	16%	12%	32%	19.50%
4	25%	37%	14%	40%	29.00%
5	6%	37%	72%	28%	35.75%
Prostočasne dejavnosti					
Delo s skrajšanim delovnim časom	25%	3%	5%	5%	9.50%
Prostovoljstvo		16%	7%	3%	6.50%
Različne nevladne organizacije	5%	16%	2%		5.75%
Pomoč v gospodinjstvu	9%	14%	9%	3%	8.75%
Različni hobiji	28%	44%	52%	73%	49.25%
Drugo	33%		25%	22%	20.00%
Verjetnost, da se oseba vpiše tudi naslednje leto					
Ja	10%	7%	88%	92%	49.25%
Ne	7%	67%	1%		18.75%
Ne vem	83%	26%	11%	8%	32.00%

	LV	ES	SI	LT	Povprečno
Sem bolj samozavesten/a pomembnejši/a	5.0	3.3	3.4	4.1	4.0
Sem bolj optimističen/a	3.7	3.9	3.7	4.0	3.8
Čutim, da lahko zaprosim za pomoč	5.0	3.3	3.0	3.8	3.8
Lažje komuniciram z drugimi	3.0	3.9	3.3	4.2	3.6
Imam več prijateljev	2.0	3.8	3.7	4.2	3.4
Bolje se prilagajam spremembam (v družbi okolju)	2.1	3.7	3.3	4.1	3.3
Mislim, da je starost pomembna in jo v celoti	1.0	3.2	3.7	4.4	3.1

sprejemam					
Bolje sem vključen/a v družbo	2.9	3.4	1.0	4.1	2.9
Manj sem osamljen/a	1.6	3.6	1.0	4.0	2.6